

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

პოლიტიკის მეცნიერება

ნოდარი ხარშილაძე

საჯარო პოლიტიკის ლოკალური პრობლემები:

მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ქალაქ ქუთაისში 2018 წლიდან
დღემდე

ნაშრომი შესრულებულია პოლიტიკის მეცნიერების ბაკალავრის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: ირაკლი ჩხაიძე

კულტურის კვლევების დოქტორი

ასოცირებული პროფესორი

თბილისი, 2026 წელი

ანოტაცია

აღნიშნულ ნაშრომში გაანალიზებულია სამოქალაქო ბიუჯეტირების საკითხი, ქალაქ ქუთაისის მაგალითზე. თანამედროვე სახელმწიფოებში დემოკრატიის ფენომენი მუდამ განხილვის საგანია. განსაკუთრებით, ისეთი ქვეყნებისთვის, რომლებიც არ წარმოადგენენ დემოკრატიას და სურთ დაამყარონ აღნიშნული მმართველობის ფორმა. ადგილობრივ დონეზე დემოკრატიული მმართველობის განმტკიცება მიჩნეულია, მთლიანი პროცესების საყრდენად, რადგან დემოკრატია ნიშნავს ხალხის მმართველობას, ის ეფუძნება პრინციპს- ქვემოდან ზემოთ. ხალხის პრობლემები კი, ყველაზე კარგად ადგილობრივმა ხელისუფალმა იცის. იმისათვის, რომ ადგილობრივი მოქალაქეების პრობლემები ეფექტიანად იყოს მოგვარებული, აუცილებელი გახდა მოსახლეობის ჩართვა უშუალოდ პოცესში. მაშასადამე, 21-ე საუკუნეში წინ წამოვიდა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხი.

მოცემული კვლევის მიზანია ქალაქ ქუთაისში არსებული მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროცესის ანალიზი, ადგილობრივი ხელისუფლების დამოკიდებულების და დონორის ჩართულობის შესწავლა. აღნიშნულ ნაშრომში გამოყენებულია ნეოინსტიტუციონალიზმის თეორია, ინსტიტუციური იზომორფიზმისა და დეკაპლინგის თეზისები, რომელთა საშუალებითაც ვხსნი პროცესებს, რომლებიც მიმდინარეობდა ქუთაისსა და მთლიანად საქართველოში. კვლევა დაეყრდნო თვისებრივი კვლევის მეთოდოლოგიას, კონკრეტულად კი სიღრმისეულ ინტერვიუებს, აღნიშნული ჩატარდა ქუთაისის მერიისა და სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებთან, USAID-ის კონტრაქტორი და ქვეკონტრაქტორი კომპანიების წევრებთან, პროექტში მონაწილე მოქალაქეებთან.

სარჩევი

ანოტაცია	2
შესავალი	4
თავი I - მომწილეობითი დემოკრატიის არსი და თეორიული საფუძვლები	16
თავი II- მონაწილეობითი ბიუჯეტირება	18
2.1. მონაწილეობითი ბიუჯეტირების განმარტება	18
2.2. მონაწილეობითი ბიუჯეტირების წარმომავლობა	18
2.3. მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ევროპული გამოცდილება	21
თავი III-მონაწილეობითი დემოკრატია და მონაწილეობითი ბიუჯეტირება საქართველოში	23
3.1. საქართველოს საკანონმდებლო ჩარჩო	23
3.2. მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ქართულ ქალაქებში	28
თავი IV- ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის პროცესები და შეფასება	33
4.1 ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების სრული პრცესი და რეალობის ანალიზი	33
4.2. ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის მცდელობები 2022 წლიდან დღემდე	43
დასკვნა	47
ბიბლიოგრაფია	52
დანართი	56

შესავალი

თემის აქტუალობა:

როგორც ალექსის დე ტოკვილი იტყოდა: „ადგილობრივი ინსტიტუტები თავისუფლებისთვის იგივეა, რაც დაწყებითი სკოლები მეცნიერებისთვის.“ (de Tocqueville, Alexis, n.d.) თანამედროვე დემოკრატიის ქვაკუთხედს ადგილობრივი თვითმმართველობები წარმოადგენს. მაშასადამე, აქტუალური გახდა ადგილობრივი თვითმმართველობის ერთეულების ეფექტიანად ფუნქციონირებისა და ხალხის დაკმაყოფილების საკითხი. ძალზედ მნიშვნელოვანია, რომ ისინი იყვნენ დამოუკიდებელი ცენტრიდან და მოქმედებდნენ თავიანთი რეგიონის მოსახლეობის ინტერესებიდან გამომდინარე. მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, მე-20 საუკუნის ბოლოსა და 21-ე საუკუნის „ინოვაციად“ შეიძლება მოვიხსენიოთ, რომელიც სათავეს ბრაზილიიდან იღებს, პირველად ის 1989-90 წლებში დაინერგა ქალაქ პორტუ-ალეგრიში: „დაარსდა პორტუ-ალეგრიში, ეს მოიცავდა გადაწყვეტილების მიღების პროცესის გახსნას რიგითი მოქალაქეებისათვის.“ (Brian Wampler, 2007, გვ. 27). ბრაზილიიდან ის ვრცელდება ლათინურ ამერიკაში, შემდგომ ევროპასა და მთელ მსოფლიოში. „ბოლო 15 წლის განმავლობაში, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება (PB) განხილვის ცენტრალურ თემად იქცა“ (Cabannes, 2004). ხოლო, საქართველოში, სამოქალაქო ბიუჯეტირების შემუშავება და განხორციელება დაიწყო 2015 წლიდან. (ყიფიანი, 2018, გვ. 52)

ქუთაისი- მოსახლეობის სიდიდით მეორე ქალაქია დასავლეთ საქართველოში, ტერიტორიული ფართობით კი, მეორე მთელს საქართველოში. ამრიგად, ქუთაისი, როგორც საქართველოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ქალაქის გამოკვლევა საინტერესო და საჭიროც კი გახლავთ. 2018-2022 წლებში, ქუთაისში არსებობდა პროექტი-„შენი იდეა შენს ქალაქს“, ამის შემდგომ პერიოდშიც იყო მცდელობები მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის. მნიშვნელოვანია, შევისწავლოთ, როგორ მიმდინარეობდა

პროცესი 2018 წლიდან დღემდე, ასევე გავიგოთ და გაავანალიზოთ, პროცესში ჩართული მხარეების ფუნქცია-მოვალეობები და ინტერესები. ეს საკითხი კიდევ უფრო აქტუალურია ახლა, რადგან დონორი ორგანიზაციები ქვეყანაში აღარ იმყოფებიან და საკუთარი ძალებით ვცდილობთ დემოკრატიის დამყარებას.

ქვეყანაში ადგილობრივი ხელისუფლების მიმართ უნდობლობის საკითხი აქტუალურია, ხოლო, როდესაც მოქალაქეს ეძლევა საშუალება თავად მიიღოს მონაწილეობა ბიუჯეტის დაგეგმარებასა და საკითხის განხილვაში, იზრდება ინსტიტუტის მიმართ ნდობა. ასევე, სამოქალაქო ბიუჯეტირება უკავშირდება გამჭვირვალობასა და დემოკრატიის განმტკიცებას, ამიტომ, აუცილებელია ამ საკითხების შესწავლა და რეალობის სწორად დანახვა.

მოცემული კვლევის მიზანს წარმოადგენს:

ჩემი მიზანია, გავიგო რამდენად იმუშავა „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტმა ქუთაისში, როგორ წარიმართა პროცესები და რა დამოკიდებულება იგრძნობოდა პროცესში ჩართული მხარეებიდან (დონორი და ადგილობრივი ხელისუფლება). რა პრობლემებს წააყდა 2018-2022 წლებში მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ქალაქ ქუთაისში და 2022 წლის შემდგომ დღემდე, რა ალტერნატიულ გზებს სთავაზობს ქუთაისის მერია, თავის ადგილობრივ მოსახლეობას მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით.

კვლევის ამოცანა შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა:

- შევისწავლო რამდენად წარმატებულად განხორციელდა სამოქალაქო ბიუჯეტირება ქალაქ ქუთაისში და როგორი იყო აღნიშნულ პროცესებთან მიმართებით ადგილობრივი ხელისუფლების დამოკიდებულება, მზაობა 2018 წლიდან დღემდე.
- ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თანმდევი პრობლემების შეფასება, 2018-2022 წლებში და მის შემდგომ პერიოდში.

კვლევის ობიექტი:

ქალაქ ქუთაისის მაგალითზე შევისწავლე მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხი. აქედან გამომდინარე, ჩემი ნაშრომის საკვლევ ობიექტს წარმოადგენს ქალაქ ქუთაისის მერიაში მომუშავე პირები, რომლებიც „მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისიის“ წევრები იყვნენ. ასევე, „ქალაქ ქუთაისის მერის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს“ წევრები. წლების განმავლობაში გამარჯვებული პროექტების ავტორები და კონკურენციაში ჩართული მოქალაქეები. დონორი ორგანიზაციისა და არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები. ამავდროულად, „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“. სამართლებრივი აქტები, რომლებიც წლების განმავლობაში გამოიცემოდა საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან. ასევე, მერიის მიერ გამოცემული საბიუჯეტო დოკუმენტები, სხდომის ოქმები და სტატისტიკური მონაცემები. მათზე დაყრდნობით შეგვიძლია მივაღწიოთ შედეგებს და მივიღეთ დასკვნამდე.

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, საკვლევ კითხვა შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა:

- ქალაქ ქუთაისის ადგილობრივი ხელისუფლების დამოკიდებულების დინამიკა როგორი არის 2018 წლიდან დღემდე სამოქალაქო ბიუჯეტირების იდეასთან დაკავშირებით ?
- რა პრობლემებმა იჩინა თავი 2018-2022 წლებში “შენი იდეა შენს ქალაქს”, ამ პროექტის ფარგლებში და როგორ მიმდინარეობს პროცესები 2022 წლიდან დღემდე სამოქალაქო ბიუჯეტირების თვალსაზრისით?

დაშვება:

- „შენი იდეა შენს ქალაქს“, აღნიშნული პროექტი არ წარმოადგენდა ქუთაისის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი ხელისუფლების პრიორიტეტს. დონორი ორგანიზაციის ჩართულობამ, ისინი აიძულა ფორმალურად მიეღოთ მონაწილეობა აღნიშნულ პროექტში. მერიის წარმომადგენლებს, დღესაც დაბალი მოტივაცია გააჩნიათ სამოქალაქო ბიუჯეტირების კუთხით. აღნიშნული კი

ქმნის საჯარო პოლიტიკის ეფექტიანად განხორციელებისა და დემოკრატიული მონაწილეობის პრობლემებს.

- „შენი იდეა შენს ქალაქს“, ამ პროექტის მიმდინარეობის დროს იყო მერიის მხრიდან დაკისრებული მოვალეობების შეუსრულებლობა. ქალაქ ქუთაისის ადგილობრივი ხელისუფლება თავიანთ მოსახლეობას არ სთავაზობს სამოქალაქო ბიუჯეტირების არავითარ პროექტს 2022 წლიდან დღემდე. შესაბამისად, ხელისუფლება ხელს არ უწყობს ადგილობრივ დონეზე დემოკრატიულ თანამონაწილეობას, რაც თუ განვაზოგადებთ, თავის მხრივ, მიუთითებს საქართველოში საჯარო პოლიტიკის განხორციელების პრობლემებზე, ასევე, მონაწილეობითი დემოკრატიის ფორმების ეფექტიანად განხორციელება დამოკიდებულია ხელმძღვანელობის პიროვნულ ნებაზე.

კონცეპტუალიზაცია და ოპერაციონალიზაცია:

პირველ ცვლადს მიეკუთვნება, დონორი ორგანიზაციის შიდა პოლიტიკაში ჩართულობა- აღნიშნული განისაზღვრება, როგორც საერთაშორისო აქტორების მხრიდან, მეტწილად განვითარებად სახელწიფოებში დემოკრატიული პროცესების გაჯანსაღებისთვის შიდა პროცესებში ჩარევა და საერთაშორისო მასშტაბში შემუშავებული პროექტების დანერგვა. ასეთ დროს, როგორც ჩვენი თეორიული ჩარჩო ნეოინსტიტუციონალიზმი ხსნის ამ საკითხს, სახელმწიფოს შიდა ინსტიტუტები იძულებული არიან გაატარონ ის პოლიტიკა, რასაც საერთაშორისო აქტორები სთავაზობენ მათ, რათა მიიღონ პრესტიჟული დონორი ორგანიზაციების მხრიდან დადებითი შეფასება და ლეგიტიმაცია. დონორმა ორგანიზაციებმა, როგორც არის USAID, მსოფლიო ბანკი და სხვა, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება პორტუ ალეგრიდან წამოიღეს და ძალიან მოკლე პერიოდში გლობალური მასშტაბით გამოიტანეს, აღნიშნული ადგილობრივი ხელისუფლებების დღის წესრიგის ნაწილად აქციეს. (Benjamin goldfrank, 2011)

მეორე ცვლადს წარმოადგენს, ადგილობრივი ხელისუფლების პრიორიტეტის განსაზღვრა- ეს გახლავთ მერიის მიერ განსახორციელებები საკითხების დღის წესრიგში დაყენება. მერიის მხრიდან პრიორიტეტების განსაზღვრა ხშირად შეიძლება დაკავშირებული იყო ორგანოს ან კონკრეტული ინდივიდების, მაგალითად მერის დისკრეციულ უფლებამოსილებაზე. პრიორიტეტები შეიძლება ჩანდეს საბიუჯეტო დადგენებებში. პოლიტიკურ დოკუმენტს მიეკუთვნება ბიუჯეტის დადგენილება, ეს შეიძლება იყოს განმსაზღვრელი ვის მიენიჭება უპირატესობა, საზოგადოების რა ნაწილი მიიღებს სარგებელს. (Aaron Wildavsky, 1964) ადგილობრივი ხელისუფლების პრიორიტეტების განსაზღვრაში, მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ინსტიტუციური იზომორფიზმი, რაც გულისხმობს იმას, რომ კონკრეტული მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლები იღებენ მაგალითს სხვა განვითარებული ქალაქებისგან და ცდილობენ ფორმალურად დანერგონ სხვა წარმატებულ ქალაქებში არსებული პროგრამები. ან, მერიის ნება-სურვილის მიუხედავად, საერთაშორისო აქტორები აიძულებენ მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლებს პრიორიტეტებში შეიტანონ დემოკრატიული პროგრამები, როგორც არის მონაწილეობითი ბიუჯეტირება და სხვა. მაგრამ ეს პროგრამები ვერ ხვდება რეალურად მერიის პრიორიტეტში, რადგან ისინი ამ პროგრამის წარმატებისთვის მინიმალურად იხარჯებიან. აქ იკვეთება დეკაპლინგი, როდესაც მერიას საერთოდ სხვა პრიორიტეტები გააჩნია, მაგრამ ამის მიუხედავად შემოაქვს ახალი პროგრამა, რომელიც ფორმალურად ხორციელდება. (John W. Meyer and Brian Rowan, 1977)

მესამე ცვლადი გახლავთ, მერიის მხრიდან მოვალეობების არ შესრულება- განისაზღვრება რომ ადგილობრივი ხელისუფლების მხრიდან ადგილი აქვს იმპლემენტაციის პრობლემებს. მერიის მიერ აღებული ვალდებულებებისა და მის მიერ გატარებული პოლიტიკას შორის სხვაობა. მერია, რომელიც მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტში გამოყოფს X თანხას მოსახლეობის იდეებისთვის, მაგრამ აღსრულების ეტაპზე, ისინი პასუხისმგებლობას გაურბიან. მოვალეობას, რომელიც მათ იტვირთეს არ ასრულებენ. სამეცნიერო ენაზე ამას ნილს ბრუნსონმა „ორგანიზაციული

თვალთმაქცობა“ უწოდა, მერია ფორმალურად იღებს პროგრამას, მაგრამ წინ არ მიიწევს, აღსრულების ეტაპზე არ გადადის, რადგან აღნიშნული არ შეესაბამება რეალურ ინტერესებს. (Nils Brunsson, 1989)

ცენტრალური ხელისუფლების მიდგომა- აღნიშნული ცვლადის ქვეშ მოიაზრება ის, რომ საქართველოს ხელისუფლება არ ახდენს მონიტორინგს მონაწილეობითი დემოკრატიის პროცესების მუნიციპალურ დონეზე, არ არის დაკანონებული მონაწილეობითი ბიუჯეტირება სამართლებრივად და სხვა. თუ სახელმწიფო დონეზე, არ არის მოწესრიგებული საკანონმდებლო ჩარჩო, რომელიც გააკონტროლებს პროცესებს მუნიციპალურ სივრცეში და დაავალდებულებს ქალაქის ადგილობრივ ხელისუფალს მონაწილეობითი დემოკრატიის ფორმების დანერგვასა და შემდგომ ეფექტიან განხორციელებას, მონაწილეობითი დემოკრატიის ფორმებს მერიის მაღალჩინოსნები გამოიყენებენ საკუთარი თავის პიარისთვის და არა მოსახლეობის კეთილდღეობისთვის. (Boaventura De Sousa Santos, 2005)

თეორიული ჩარჩო:

ინსტიტუციონალიზმის მანამდე არსებული თეორიები, თანამედროვეობას ჩამორჩნენ, რადგან ისინი არ ამახვილებენ ყურადღებას გარე ფაქტორებზე, ამიტომაც აუცილებელი გახდა შემუშავებულიყო ნეოინსტიტუციონალიზმის თეორია, რომელიც ახსნიდა თუ რა ფაქტორები ახდენენ გავლენას სახელმწიფო ორგანოების მუშაობაზე. თანამედროვეობამ გვაჩენა, რომ საჯარო პოლიტიკის შემუშავების პროცესში მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იქნას, როგორც შიდა, ასევე გარე ფაქტორები. მე-20 და 21-ე საუკუნეებში სახელმწიფო ორგანოებისათვის, მათ შორის მუნიციპალური ერთეულებისათვის მნიშვნელოვანი გახდა ლეგიტიმაციის საკითხი, რომ მათ საერთაშორისო საზოგადოებისგან მოიპოვონ აღიარება. ნეოინსტიტუციონალიზმის დახმარებით ჩვენ შეგვიძლია დავინახოთ საერთო სურათი, რომელიც არის მთელ მსოფლიოში და ამავედროულად ქალაქ ქუთაისში. ჯონ მეიერი და ბრაიან როუანი აღნიშნავენ, რომ თანამედროვე პოლიტიკური ორგანოების

ჩამოყალიბებაზე მნიშვნელოვნად მოქმედებს საერთაშორისო აქტორები და ინსტიტუციური გარემო. (John W. Meyer and Brian Rowan, 1977)

დიმაჯიო და პაუელი, თავიანთ ნაშრომში- „The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields“ ხსნიან სხვადასხვა ორგანიზაციები თუ როგორ და რატომ ემსგავსებიან ერთმანეთს. ამ ყოველივეს ასახსნელად გამოყოფენ სამ პროცესს: იძულებითი ინსტიტუციური იზომორფიზმი, ნორმატიული ინსტიტუციური იზომორფიზმი და მიმეტური ინსტიტუციური იზომორფიზმი. (Paul J. DiMaggio; Walter W. Powell, 1983) ნეოინსტიტუციონალიზმის თეორიის საფუძველზე, მოცემულ ნაშრომში ვიყენებ ინსტიტუციური იზომორფიზმის თეზისს, რომელიც პოლ დიმაჯიომ და უოლტერ პაუელმა შეიმუშავეს 1983 წელს. კონკრეტულად კი იძულებითი ინსტიტუციურ იზომორფიზმს, ამით მე დაგანახებთ თუ როგორ მოქმედებენ არაპირდაპირი გზით გლობალური აქტორები, ამ შემთხვევაში კი USAID მუნიციპალური ორგანოების ფუნქციონირებაზე. პოლიტიკური ორგანოს, ამ შემთხვევაში მერიას, სჭირდება საერთაშორისო აღიარება, მით უმეტეს, როდესაც მონაწილეობითი ბიუჯეტირება საქართველოს სხვა ქალაქებში იყო დანერგილი, მას არ შეეძლო ყოფილიყო გამონაკლისი. ასევე, მას სჭირდება საერთაშორისო ავტორიტეტი და ფინანსები. მერიას არ სურს დონორ ორგანიზაციასთან კონფლიქტი და რეპუტაციის შელახვა, ამიტომაც ისინი უარს ვერ ამბობენ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვაზე. ამგვარად, ნაშრომში ვიყენებ დეკაპლინგის კონცეფციას. მერიას უწევს შეეგუოს იზომორფიზმის ზეწოლას. მამასადამე, მერია იწყებს საჯარო პოლიტიკის განხორციელებას, რაც გამოიხატება „შენი იდეა შენს ქალაქს“ პროგრამის მიღებაში. მერია კისრულობს გარკვეულწილ ვალდებულებებს, დონორს ეხმარება საინფორმაციო კამპანიების ჩატარებაში, მაგრამ ეს არის ფასადური, მინიმუმი, რაც შეიძლება მერიამ გააკეთოს. ამ მოქმედებებით ის ფასადს ქმნის, რომ თითქოს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ქალაქში ფუნქციონირებს. დეკაპლინგის ფუძემდებლები- ჯონ მეიერი და ბრაიან როუანი ცერემონიულ პროცესებად აფასებენ ამ ყოველივეს. ნეოინსტიტუციონალიზმის თეზისების- იზომორფიზმისა და

დეკაპლინგის საშუალებით ჩვენ ვხედავთ საბოლოო სურათს, როგორ მიმდინარეობს პროცესები მაშინ, როდესაც შიდა პოლიტიკაში დონორი ერთვება და ცდილობს დანერგოს პროგრამა, რომელიც გაზრდის დემოკრატიის ხარისხს და ასევე, მაშინ, როდესაც დონორი გადის ქვეყნიდან, როგორ მიდის პროცესები ქალაქებში. მერია მომენტალურად წყვეტს წლების განმავლობაში მიმდინარე პროექტს, რადგან ეს უკანასკნელი იყო მხოლოდ დონორის ინიციატივით შექმნილი და მას არ გააჩნდა მერიის მხრიდან დაინტერესება.

„პოლიტიკის იმპლემენტაციის ამბივალენტურობა-კონფლიქტის მოდელით“ მოცემულ ნაშრომში ვხსნი, რომ ხელისუფლების მიერ შექმნილ საკანონმდებლო ბაზას, როგორიც არის „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“, რომლის 85-ე მუხლი ავალდებულებს მუნიციპალიტეტებს მიიღონ და გაატარონ მონაწილეობითი დემოკრატიის ფორმები, არ გააჩნია აღსრულებისა და მონიტორინგის მექანიზმები, სახეზე გვაქვს ფორმალური პროცესები. მაშასადამე, ამ ყოველივეს დანერგვა და განვითარება დამოკიდებული ხდება ზედამხედველი ინდივიდების სუბიექტურ ნება-სურვილზე. როგორც ჩვენ შემთხვევაში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროცესების დანერგვა არის დამოკიდებული მერის კეთილ ნებაზე. (Matland, Richard E., 1995)

მეთოდოლოგია:

აღნიშნული საკითხის სიღრმისეულად გამოსაკვლევად და დასკვნების ლოგიკურად გამოსატანად მოცემულ ნაშრომში შეირჩა თვისებრივი კვლევის მეთოდი, რადგან სრულად გმოვიკვლიო ინიციატივის ავტორებისა და მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხზე ქალაქ ქუთაისში, ადგილობრივ ხელისუფლებაში დასაქმებული პირების მოსაზრებები და მიზნები, ამ უკანასკნელთან მიმართებით. მეორეული და პირველადი წყაროების ანალიზს დაეყრდნო აღნიშნული კვლევა. ჩატარდა ცხრა სიღრმისეული ინტერვიუ, რესპონდენტები შეირჩნენ მიზნობრივი შერჩევის პრინციპით. გამოიკითხა ქალაქ ქუთაისის მერიის ორი წარმომადგენელი, რომლებიც 2020-22 წლების განმავლობაში „ქალაქ ქუთაისის მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისიის“ წევრები

გახლდათ. ასევე, ისინი დღესაც მაღალ თანამდებობებს იკავებენ მერიაში. ამავდროულად, ამავე მეთოდის გამოყენებით გამოიკითხა „ქუთაისის მუნიციპალიტეტის მერის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს“ ორი წევრი, რომლებიც ქალაქ ქუთაისში სამოქალაქო ბიუჯეტირების საკითხებში იყვნენ ჩართული 2018-2020 წლებში. ამასთანავე, სიღრმისეული ინტერვიუ ჩავატარე USAID-ის კონტრაქტორი და ქვეკონტრაქტორი კომპანიების-„ჯეპრა“ და “Tetra Tech ARD“ წევრებთან და „საქართველოს განვითარების პლატფორმის“ (GeoDP) ერთ წარმომადგენელთან. აგრეთვე, სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა „შენი იდეა შენს ქალაქს“, აღნიშნული პროექტის გამარჯვებული და დამარცხებული იდეების ავტორებთან. ასევე, გავაკეთე კონტენტ-ანალიზი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის“ და საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირებული- „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის“, საქართველოს მთავრობის მიერ გამოცემული 2024 წლის სამართლებრივი აქტის, ქალაქ ქუთაისის მერიის მიერ გადმოცემული ანგარიშების, დოკუმენტების, მუნიციპალური ბიუჯეტის დადგენილებებისა და სხდომების ოქმების.

ლიტერატურის მიმოხილვა

„საქალაქო თვითმმართველობათა განახლებული ნორმატიული ბაზა უკვე ახალი პარლამენტის პირველ განსახილველ საკითხთა რიგში უნდა დამდგარიყო, თუმცა საბჭოთა რუსეთის საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაზე თავდასხმამ და ომმა მომავლის ამ სცენარის განხორციელება გამორიცხა“. (ირაკლი ხვადაგიანი, 2025) პირველი რესპუბლიკის დროსაც კი ძალზედ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ დემოკრატიული ადგილობრივი ხელისუფლების არსებობას საქართველოს ქალაქებში, რადგან მათაც დემოკრატიის საფუძვლად მიაჩნდათ ეს უკანასკნელი. რომ არა საქართველოს გასაბჭოება, იქნებ პიონერიზიც კი ვყოფილიყავით, ადგილობრივი დემოკრატიის საკითხსა და მონაწილეობითი ბიუჯეტირების სფეროში. როგორც ყოფიანი აღნიშნავს: „მონაწილეობითი ბიუჯეტირების (Participatory Budgeting)

პროცესი წარმოადგენს კარგი მმართველობის (Good Governance) განხორციელების ერთ-ერთ ინოვაციურ მოდელს, რომელიც ხელს უწყობს ინკლუზიურ დემოკრატიას...„ (ყიფიანი, 2018) როგორც მკვლევარი დავით ყიფიანი მიუთითებს, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, მართლაც თანამედროვე, ინოვაციური მოდელია, რომელიც დემოკრატიის განმტკიცებას უწყობს ხელს ადგილობრივ დონეზე. დავით ყიფიანი 2018 წელს გამოსცემს აღნიშნულ ნაშრომს, სადაც განიხილავს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საწყისებს საქართველოში. მათ აანალიზებს საქართველოსა და საერთაშორისო გამოცდილებაზე დაყრდნობით, ასპექტები, რომლებიც ხელს შეუწყობს კონკრეტული მუნიციპალური ორგანოების ფუნქციონირებას. სამოქალაქო ბიუჯეტირების კუთხით, საქართველოს მუნიციპალიტეტების შესწავლის საფუძველზე თავის ნაშრომს აქვეყნებს შორენა კახიძე. აღნიშნულ ნაშრომში- “მონაწილეობითი ბიუჯეტირების მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელო” ქალბატონი შორენა ცდილობს მეტად გაზარდოს ეფექტიანობა და პროდუქტიულობა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით მუნიციპალიტეტებში. როგორც ის აღნიშნავს: „მონაწილეობითი ბიუჯეტირების მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელოს მიზანია დაეხმაროს მუნიციპალიტეტებს, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების შემადგენელი - მონიტორინგის და შეფასების პროცესის სრულყოფილად და ეფექტურად წარმართვაში.” (შორენა კახიძე, 2022) თავისმხრივ, მონაწილეობითი დემოკრატიის საფუძველებზე მიუთითებს რიჩარდ სენდბრუკი, რომ წარმატება გულისხმობს ბიუროკრატიული კოლექტივიზმის ჩიხიდან თავის არიდებას, მონაწილეობითი და ეგალიტარული ინსტიტუტების შექმნას. (Sandbrook, 2014) აღნიშნულ საკითხებს შეისწავლის ბრაიან უომპლერი, რომელიც იკვლევდა ბრაზილიას, ესპანეთსა და ლათინურ ამერიკას მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით, ამახვილებენ ყურადღებას იმაზე, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროგრამები თავდაპირველად მოქალაქეებისა და თემების საზოგადოებრივი სიკეთეებზე წვდომის გასაფართოებლად შეიქმნა. (Brian Wampler; Benjamin Goldfrank, 2022) პროფესორი, ბენჯამინ გოლდფრენკი, რომელიც

მუშაობდა ბრაიან უომპლერთან ერთად სამოქალაქო ბიუჯეტირების საკითხებზე, თავის ნაშრომში, რომელიც შეეხება ლათინურ ამერიკის გამოცდილებას სამოქალაქო ბიუჯეტირების კუთხით, საუბრობს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების გავრცელებაზე ლათინური ამერიკის ქალაქებში და აღნიშნავს, რომ შედარებით მოკლე პერიოდში, 1990 წლიდან 2005 წლამდე მონაწილეობითი ბიუჯეტირება მკვეთრად განვითარდა... იმისდა მიხედვით, თუ რამდენად მკაცრად არის განსაზღვრული მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, ის გაფართოვდა დაახლოებით ათიოდე ქალაქიდან, ძირითადად ბრაზილიაში. ლათინურ ამერიკაში მხოლოდ 250-დან 2500-მდე ლოკაციამდე გაიზარდა. (Benjamin Goldfrank , 2007) მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ხარისხის გასაგებად და მასში პროპორციულობის გასაზომად, ალგორითმულ მეთოდებს მიმართავენ- არის ფილოს-რაციკასი, სრიდურგა გოგულაპატი და გეორგიოს კალანძისი, რომლებმაც აღნიშნულ ნაშრომში გამოიკვლიეს პროპორციულობის ხარისხი, აღნიშნული ეფუძნებოდა Approval-based-ს, სამოქალაქო ბიუჯეტირების ფუნდამენტური წესებისთვის. (Aris Filos-Ratsikas, Sreedurga Gogulapati, Georgios Kalantzis, 2026)

მანუელ სანჩეს სიეზა თავის ნაშრომში- „El presupuesto participativo en la gesti ´on de los gobiernos municipales“ მიმოიხილავს სხვადასხვა წყაროებს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების შესახებ. ნაშრომში განხილულია მონაწილეობით ბიუჯეტირებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის, ზოგადად ამ სისტემის წარმოშობისა და განვითარების ეტაპები. ამავდროულად, იმ დაბრკოლებებისა თუ მიღწევების შესაწავლა, რაც ახლავს მონაწილეობით ბიუჯეტირებას. სიეზა მიიჩნევს, რომ მისი ეფექტიანობა პირდაპირ დამოკიდებულია ძლიერი ინსტიტუტების, დროული კომუნიკაციის მექანიზმებისა და სტაბილური მონაწილეობითი ჩარჩოს არსებობაზე... მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ხელს უწყობს სოციალური უთანასწორობის შემცირებას, მენეჯმენტში გამჭვირვალობის გაზრდას, საჯარო მომსახურების გაუმჯობესებასა და სოციალური დემოკრატიის გაძლიერებას. (Manuel S ´anchez Cieza, 2025). მონაწილეობითი ბიუჯეტირების გამოწვევებსა თუ პერსპექტივებზე საუბრობს არიზონას

უნივერსიტეტის პროფესორები- დანიელ შუგურენსკი და ლორი მუკი. ისინი კონკრეტულად მიუთითებენ იმ გამოწვევებზე, რაც მოიტანა COVID-19 პანდემიამ და რამდენად მოხდა დიგიტალიზაცია სამოქალაქო ბიუჯეტირების კუთხით. ციფრულმა უთანასწორობამ გავლენა მოახდინა ორ თემზე სხვადასხვა გზით: ერთი გამოწვეული იყო სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობით, ხოლო მეორე - თაობათა სხვაობით... როგორც ისინი აღნიშნავენ, მუნიციპალიტეტებმა ვერ მოიფიქრეს ონლაინ და ოფლაინ ინტეგრაციის ყველაზე შესაფერისი ვარიანტი და არ განიხილეს ჰიბრიდიზაცია. (Daniel Schugurensky; Laurie Mook, 2024)

თავი I - მონაწილეობითი დემოკრატიის არსი და თეორიული საფუძვლები

მონაწილეობითი დემოკრატია, თავისი არსით დადებითი პროცესია. ტერმინი მე-20 საუკუნეში დამკვიდრდა. მაგრამ მონაწილეობით დემოკრატიას, როგორც პროცესს ბევრად უფრო დიდი ხნის ისტორია აქვს, სათავეს აღნიშნული ანტიკურ ათენში იღებს, სადაც მოქალაქეები არჩეული წარმომადგენლების გარდა, პირდაპირ მონაწილეობდნენ გადაწყვეტილებების მიღებაში. შემდგომ პერიოდში მონაწილეობითი დემოკრატიის განვითარებაზე გავლენა მოახდინეს ისეთმა დიდმა მოაზროვნეებმა, როგორებიც იყვნენ- ჯონ სტიუარტ მილი და ჟან-ჟაკ რუსო. განმანათლებლობის ეპოქის ამ მოაზროვნეთა ნაშრომებმა საფუძველი ჩაუყარა მონაწილეობითი დემოკრატიის დღევანდელ ფორმას. ჟან ჟაკ რუსო თავის ნაშრომში- „საზოგადოებრივი ხელშეკრულება“, გამოყოფს „საერთო ნებას“, რომელზედაც აშენებს მთლიანად თავის შეხედულებებს, ამ ტერმინში ის საერთო სიკეთეს გულისხმობს. რუსო მიუთითებს, რომ ადამიანები უნდა იყვნენ მეტად აქტიური მოქალაქეები, იღებდნენ მონაწილეობას პირდაპირი გზით პოლიტიკის წარმართვაში, ესწრაფოდნენ საერთო სიკეთეს, ანუ „საერთო ნება“ უნდა გააჩნდეთ. მას ათენის მაგალითი მოჰყავს, რომელსაც რიგ საკითხებში აკრიტიკებს კიდევ: „კერძო ნება რომ საერთო ნებას ეთანხმება შეუძლებელია გჯეროდეთ მანამდე, ვიდრე ეს კერძო ნება არ დაექვემდებარება ხალხის თავისუფალ კენჭისყრას“ (ბუაჩიძე, 2011). თანამედროვე სამყაროში, მონაწილეობითი დემოკრატიის კუთხით მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს, ქეროლ პეიტმენმა, ბენჯამინ ბარბერმა და სხვა დიდმა მეცნიერებმა. ქეროლ პეიტმენმა, თავის ნაშრომში „Participation and Democratic Theory“, რომელიც მან 1970-იან წლებში გამოსცა, იმ პერიოდში დამკვიდრებულ წარმომადგენლობით დემოკრატიას დაუპირისპირდა და აღნიშნა, რომ რეალური დემოკრატია არ წყდება საარჩევნო კაბინებში მხოლოდ, არამედ დემოკრატია ეს ბევრად უფრო ფართო და კომპლექსური საკითხია. აღნიშნული მოაზროვნის მთავარი იდეა არის ის, რომ მოქალაქეები მეტად იყვნენ ჩართული პროცესებში. იღებდნენ მონაწილეობას თემში მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით, სამსახურში თუ უფრო ზოგად მასშტაბში. პეიტმანისთვის, მონაწილეობითი დემოკრატია, იწყება აქტიური მოქალაქეობით, პროცესები უნდა იწყებოდეს და ვითარდებოდეს მონაწილეობითი პრინციპით, ინერცია უნდა იყოს ქვემოდან ზემოთ. როგორც ჰანს ასენბაუმი აღნიშნავს, მონაწილეობითი დემოკრატია დაფუძნებულია და წარმართულია სოციალური სამართლიანობის უფრო ფართო ხედვით, როგორც თანასწორი საზოგადოებისკენ

სწრაფვა, რომელიც უზრუნველყოფს თანაბარ უფლებებსა და შესაძლებლობებს, ისევე როგორც პოზიტიურ თავისუფლებებს, რომლებიც გამყარებულია სოციალური და ეკონომიკური რესურსებით. (Hans Asenbaum, 2025) მონაწილეობითი დემოკრატია, ეს გახლავთ მმართველობის სისტემა, რომელიც მოქალაქეების პოლიტიკის წარმოებაში პირდაპირ ჩართულობაზე არის დაფუძნებული. ის განსხვავდება წარმომადგენლობითი მოდელისაგან, მონაწილეობითი დემოკრატია, ცდილობს გააუმჯობესოს წარმომადგენლობითი მოდელის სიცარიელები და პრობლემები. პირდაპირი ჩართულობის დროს საზოგადოებაში იზრდება ნდობა ინსტიტუტების მიმართ. იმ სისტემებისგან განსხვავებით, სადაც არჩეული თანამდებობის პირები იღებენ გადაწყვეტილებებს თავიანთი ამომრჩევლების სახელით, მონაწილეობითი დემოკრატიის დროს პოლიტიკოსები ჩართავენ მაცხოვრებლებს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, იმ პროექტებთან დაკავშირებით, რომლებიც უნდა განხორციელდეს, მათგან იღებენ მოსაზრებებსა და უკუკავშირს. (Fillet, 2024) რაც თავის მხრივ იწვევს მეტად გათვითცნობიერებულ და ინფორმირებულ საზოგადოებას. მონაწილეობითი დემოკრატიის დროს, საზოგადოება ჩართულია უშუალოდ პოლიტიკის შემუშავებაში, წინ წამოიწევა და ვითარდება ციფრული პლატფორმები, რომელსაც საზოგადოება მუდმივად იყენებს, რათა ინფორმირებული გახდნენ და მონაწილეობა მიიღონ გადაწყვეტილების აღსრულების დროს. იმართება ინტენსიური შეხვედრები, ამ მოდელის დროს, ასევე მაღალია გამჭვირვალობის დონეც. მონაწილეობით დემოკრატიაში რამდენიმე ინსტრუმენტი გამოიყოფა: პეტიციები; კამპანიები; კონსულტაციები; დემონსტრაციები; მოქალაქეთა კრებები; სათემო საბჭოები; მონაწილეობითი ბიუჯეტირება; რეფერენდუმები/პლებისციტები.

თავი II- მონაწილეობითი ბიუჯეტირება

2.1. მონაწილეობითი ბიუჯეტირების განმარტება

როგორც ევროპარლამენტის მიერ გამოქვეყნებულ სტატიაში ვხედავთ, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება იყო ერთ-ერთი ნათელი წერტილი, რომელიც ადამიანებს რთავდა უშუალოდ ბიუჯეტირების პროცესებში. ეს ყოველივე კი ხდებოდა მაშინ, როდესაც მთელ მსოფლიოში, განსაკუთრებით კი ისეთ ქვეყნებში, რომლებიც განვითარებულ ქვეყანათა კატეგორიას მიეკუთვნებიან, დაიწყო ნდობის ნაკლებობა დემოკრატიული ინსტიტუტების მიმართ. ამან, თავის მხრივ, შეამცირა ამომრჩეველთა აქტივობა. COVID-19 პანდემიამ და ეკონომიკურმა კრიზისებმა კიდევ უფრო გაამძაფრეს სიტუაცია. ზუსტად ამ მომენტში მონაწილეობითი, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირება გახდა „მაშველი რგოლი.“ (Silvia Kotanidis, Christian Recchia, 2024) მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ზრდის ახალგაზრდების ცნობიერების დონეს არსებული რეალობის შესახებ, ასევე, დემოკრატიული ინსტიტუტების მიმართ ნდობის საკითხს აუმჯობესებს, პროცესები ხდება უფრო დემოკრატიული, გამჭვირვალე და სამართლიანი.

მონაწილეობითი, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირება, მკვეთრად განსხვავდება, მონაწილეობითი დემოკრატიის სხვა მეთოდებისაგან. პირველ რიგში, განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ აღნიშნული პროცესი ყველა მოქალაქისთვის ღიაა, ანაგარიშვალდებულობის ფაქტორი, რომ მოქალაქეები მუდმივად ინფორმირებული უნდა იყვნენ. მაგალითად- თუ ვინმეს მიერ განხილული იდეა ვერ გადალახავს გარკვეულ ეტაპებს, მან უნდა იცოდეს, რატომ მოხდა ასე, სად დაუშვა შეცდომა. ანუ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ადგილობრივი ხელისუფლების მხრიდან უკუკავშირი უნდა ასეობდეს. ასევე, ეს უკანასკნელი არის ციკლური პროცესი და ეფუძნება საჯარო დისკუსიებს. ეს ყოველივე არის მიმართული იმისკენ, რომ საზოგადოებამ მოაწყოს ისეთი რეალობა, როგორიც მათ სურთ.

2.2. მონაწილეობითი ბიუჯეტირების წარმომავლობა

როგორც წინა თავში განვიხილე, მონაწილეობითი, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირება წარმოადგენს მონაწილეობითი დემოკრატიის ფორმას. აღნიშნული მე-20 საუკუნის ბოლო ნაწილში წარმოიშვა და შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვეობის მონაპოვარია. დემოკრატია თავისი შინაარსით ხალხის მმართველობას ნიშნავს.

მონაწილეობითი დემოკრატია, პოლიტიკურ პროცესებში უშუალოდ ხალხის ჩართვას მოიაზრებს. არსებობს წარმომადგენლობითი სისტემა, მაგრამ მოქალაქეებს გააჩნიათ ბერკეტი, რომლის მეშვეობითაც რეალურად ჩაერთვებიან პოლიტიკის გატარების პროცესში. ამრიგად, წარმომადგენლობითი სისტემის ხარვეზების აღმოსაფხვრელად არის მონაწილეობითი დემოკრატია, ხოლო, ამ უკანასკნელის ერთ-ერთი ფორმა-მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, კიდევ უფრო მეტად აახლოებს საზოგადოებებს ერთმანეთთან, ახდენს მოქალაქის ჩამოყალიბებას და ინფორმირებულობის გაზრდას.

მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, ეს გახლავთ გზა, რომლის მეშვეობითაც საზოგადოება, ჩვეულებრივი მოქალაქეები იღებენ გადაწყვეტილებას, თუ როგორ გაანაწილონ კონკრეტული ბიუჯეტი. მოქალაქეები თავიანთ იდეებსა და მოთხოვნებს გარდაქმნიან რეალურ წინადადებებად და შემდგომ გამოაქვთ მთლიანი მოსახლეობის წინაშე, რათა კენჭი უყარონ და აირჩიონ უფრო მნიშვნელოვანი და პრიორიტეტული წინადადებები. მონაწილეობითი ბიუჯეტირება პირველად პორტუ-ალეგრიში დაიწყო 1989 წელს, ეს ქალაქი ბრაზილიის სამხრეთ ნაწილში, რიუ-გრანდი-დუ-სულის შტატში მდებარეობს და ამ შტატის დედაქალაქს წარმოადგენს. გაეროს მონაცემებით, ეს გამოცდილება მსოფლიოში ურბანული საჯარო მართვის 40 საუკეთესო პრაქტიკას შორისაა. მსოფლიო ბანკი პორტო ალეგრის სახალხო მონაწილეობის პროცესს მთავრობასა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის ერთობლივი მოქმედების წარმატებულ მაგალითად აღიარებს. (Orçamento Participativo, 2025) პორტუ-ალეგრი, გახდა მთელ მსოფლიოში ერთ-ერთი პირველი ქალაქი, სადაც დაინერგა მუნიციპალურ მართვაში მოქალაქეების ჩართულობა. დღესაც კი, პორტუ-ალეგრიში მონაწილეობითი ბიუჯეტირება კიდევ უფრო განმტკიცებულია და ყოველწლიურად ეფექტიანად მიმდინარეობს სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროგრამის განხორციელება. 1989 წელს, ამ ქალაქში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების სისტემა დაინერგა მუშათა პარტიის მიერ. მას შემდგომ, რაც მათ გაიმარჯვეს მუნიციპალურ არჩევნებში. მათი რეალური მოტივი გახლდათ დაბალი ფენების მეტად გააქტიურება უშუალოდ პოლიტიკის წარმოების პროცესში, კორუფციის აღმოფხვრა და მეტი გამჭვირვალობა, სახსრებისა თუ რესურსების სამართლიანად გადანაწილება. მონაწილეობითი ბიუჯეტირება მთავრობის წარმომადგენლების მიერ იქნა ინიცირებული და მას დღემდე ადგილობრივი ხელისუფლება ახორციელებს და აფინანსებს. პორტო ალეგრი მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით ერთ-ერთია მთელ მსოფლიოში, რომელიც ყველაზე დიდი რაოდენობით სახსრებს გამოყოფს, აღნიშნული ერთ სულ მოსახლეზე დაახლოებით 1,200 აშშ დოლარს შეადგენს. (Participatory Budgeting in Porto Alegre 1989-present, 2020) მაღალი სანდოობის მქონე, საერთაშორისო კვლევით პლატფორმა Participadia-ზე ვხედავთ რომ პორტუ-ალეგრიში მას შემდგომ, რაც ინიცირებული და

განხორციელებული იქნა ეს პროგრამა, წლების განმავლობაში შევიდა ცვლებები ამ ქალაქის მოდელში, კონკრეტულად კი- 2005, 2007, 2012 წლებში. პორტუ-ალეგრის მოდელი მნიშვნელოვნად განსხვავდება იმ მოდელისაგან, რომელიც არის დამკვიდრებული ევროპულ სახელმწიფოებში, მათ შორის საქართველოშიც. როგორც Participadia-ზე არის ახსნილი პორტუ-ალეგრიში მოქალაქეები მონაწილეობენ სათათბირო შეხვედრებში, რომელიც სერიებად მიმდინარეობს, ამ შეხვედრებზე განიხილავენ ხარჯებს, პრიორიტეტების მიხედვით, თუ რა საკითხები და პრობლემები დგას კონკრეტული მოსახლეობის სეგმენტის წინაშე. იმართება რეგიონული ფორუმები და მასშტაბური შეხვედრები ქალაქში. რა თქმა უნდა, ყველა მოქალაქისთვის თანაბრად არის კარი ღია ამ შეხვედრებზე. პორტო ალეგრის მონაწილეობით ბიუჯეტირებას სამი ძირითადი ეტაპი აქვს: მოსამზადებელი შეხვედრები, რეგიონული და თემატური ასამბლეები და მუნიციპალური ასამბლეა. (Participatory Budgeting in Porto Alegre 1989-present, 2020) ამავე საიტზე ვკითხულობთ, რომ თებერვლის თვეში იწყება პროცესი, როდესაც მუნიციპალური ასამბლეა იმართება. ამ უკანასკნელის მიმდინარეობის პერიოდში იმ წლის “Investment Services Plan” დეტალურად არის გადმოცემული. ის თავის მხრივ ადგენს რესურსების განაწილებას რეგიონებსა და თემებზე. მეორე ფაზა უკვე უკავშირდება ტექნიკურ შეხვედრებს, რომელიც ეხება საჯარო ბიუჯეტის კონკრეტულ კრიტერიუმებსა და რეგულაციებს. ამასთანავე, ამ ფაზაში ონლაინ წარდგენის შესაძლებლობას, რომელიც მოთხოვნებსა და ბიუჯეტირების წინადადებებს ეხება. საბოლოოდ, იმართება 17 რეგიონული და 6 თემატური ასამბლეა. მნიშვნელოვანია, ვახსენოთ ისიც, რომ სამეზობლოებისა და თემების აქტუალურ საკითხებს არის მორგებული რეგიონულ შეხვედრებზე განხილული დაფინანსების წინადადებები. ინდივიდუალური კენჭისყრის საფუძველზე გამოიკვეთება ბიუჯეტის პრიორიტეტები და დამტკიცდება. როგორც ამავე საიტზე ვეცნობით, დელეგატთა ფორუმზე მონაწილეობისთვის, აირჩევიან დელეგატები. ეს პროცესი დამოკიდებულია, დამსწრეთა რაოდენობაზე. 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, 1 დელეგატი აირჩევა, ყოველ 10 მონაწილეზე. შემდეგ დელეგატთა ფორუმები იმართება: რეგიონული და თემატური, პლენარული სხდომებით „ზოგადი ინტერესის საკითხის განსახილველად“. რეგიონული და თემატური ასამბლეების დროს დადგენილი წინადადებების პრიორიტეტულობას განსაზღვრავენ და წარუდგენენ მთავრობის წარმომადგენლებს, რომლებიც აანალიზებენ მათ ტექნიკურ და ფინანსურ მიზანშეწონილობას. ასევე, აირჩევიან საბჭოს წევრები, რომლებიც თავისმხრივ ადგენენ მონაწილეობითი ბიუჯეტის საბჭოს. თითო ასამბლეაზე მონაწილეობითი ბიუჯეტის საბჭოს ორი ოფიციალური და ორი ალტერნატიული წევრი ირჩევა. COP-ში არჩეული პირები პასუხისმგებლები

არიან მონაწილეობითი ბიუჯეტირების უფრო ტექნიკური ასპექტებზე. რეგიონულ და თემატურ ასამბლეებზე არჩეულ პირებთან ერთად არიან მაცხოვრებელთა ასოციაციების კავშირის ორი კანდიდატი და საკრებულოს ოთხი წევრი (ორი მოქმედი და ორი მოადგილე, რომლებსაც არ აქვთ ხმის მიცემის უფლება განხილვებში). COP გეგმავს, სთავაზობს, ზედამხედველობს და განიხილავს მუნიციპალური ბიუჯეტის შემოსავლებსა და ხარჯებს. აღნიშნული ორგანო ასევე ყოველწლიურად ამოწმებს მონაწილეობითი ბიუჯეტის შიდა რეგულაციასა და პროცესს. (Participatory Budgeting in Porto Alegre 1989-present, 2020)

2.3. მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ევროპული გამოცდილება

როდესაც ჩვენ ვსაუბრობთ მონაწილეობით ბიუჯეტირებასთან დაკავშირებით მთელ მსოფლიოში, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ყველაზე მეტად სამოქალაქო ბიუჯეტირება გავრცელდა ევროპის სახელმწიფოებში, განსაკუთრებით კი პოლონეთში. ეს განპირობებული იყო იმით, რომ პოლონეთში ოფიციალურად დაკანონდა მონაწილეობითი ბიუჯეტირება. კონკრეტულად ეს 66 ქალაქს შეეხო, ხოლო, დანარჩენ ქალაქებში სამოქალაქო ბიუჯეტირება გახდა ნებაყოფლობითი. როგორც ევროპარლამენტის სტატიაში ვკითხულობთ, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ასევე კანონის დონეზე დანერგა ინდონეზიამ 2004 წელს, სამხრეთ კორეამ 2011 წელს, კენიამ 2017 წელს და სხვა სახელმწიფოებმა. აქვე არის აღნიშნული ის ფაქტიც, რომ დედაქალაქები იყვნენ მთავარი მუხტის მიმცემი მთელი ქვეყნის მასშტაბით რიგ სახელმწიფოებში. მაგალითად: ტაიბეიმ, რომელიც ტაივანის დედაქალაქია, გადაამზადა საჯარო მოხელეები, რომელთა რიცხვიც 1000-ზე მეტიც იყო. (Silvia Kotanidis, Christian Recchia, 2024)

პარიზის მაგალითი

როდესაც საუბარია მონაწილეობითი ბიუჯეტირების შესახებ ევროპაში, აუცილებელია განვიხილოთ პარიზის მაგალითი და მისი გამოცდილება, რადგან ის წარმოადგენს ერთ-ერთ წარმატებულ პროექტს მთელს მსოფლიოში. 2014 წლიდან პარიზში იწყება ყველაზე მასშტაბური მონაწილეობითი ბიუჯეტირება მთელ მსოფლიოში. სოციალისტური პარტიის წარმომადგენლის, ან იდალგოს პარიზის მერად არჩევის შემდგომ, რაც უპრეცედენტო მოვლენა გახლდათ, რადგან მანამდე პარიზს ქალი მერი არასდროს ჰყოლია, ამ პერიოდიდან იწყება მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვა პარიზში. თავიდან ეს ყოველივე სატესტო რეჟიმში გაეშვა. მოქალაქეები აძლევდნენ ხმას, თუ როგორ უნდა დახარჯულიყო 20 მილიონი ევრო,

ქალაქის მიერ გამოვლენილ 15 შესაძლო პროექტზე. (Expanding the imagination of democracy: PB in Paris, n.d.) აქედან, მალევე მათ სრულფასოვანი მონაწილეობით, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირება დანერგეს. მოქალაქეები საკუთარ იდეებს პროექტებად გარდაქმნიდნენ და წარადგენდნენ. მერიამ ამისთვის ჯამში 65 მილიონი ევრო გამოყო. 2014 წლიდან, 2020 წლამდე ქალაქმა აიღო ვალდებულება, რომ პარიზის კაპიტალური ფონდის დაახლოებით 5%, რაც 500 მილიონ ევროს წარმოადგენდა, გამოეყო მონაწილეობითი ბიუჯეტირებისთვის. 2016 წელს, 158,964 ადამიანმა ხმა მისცა 100 მილიონი ევროს დახარჯვის შესახებ, მათ შორის მოექცა სკოლებისთვის განკუთვნილი 10 მილიონი ევრო. პარიზი, რომელიც 20 ადმინისტრაციულ რაიონად იყოფა, თითოეულისთვის ყოველთვის არის გამოყოფილი, ადგილობრივი პროექტების განსახორციელებლად პირადი ბიუჯეტი. ხოლო, მთლიანი პარიზის პროექტებისთვის- ერთი ქალაქის მასშტაბით, ცალკე პირადი ბიუჯეტი. მათ, ასევე, დააკონკრეტეს, რომ 30 მილიონი ევრო გამოიყოფოდა ქალაქის მუშათა კლასის უზენაესისთვის. (Expanding the imagination of democracy: PB in Paris, თ. გ.)

პროცესი მიმდინარეობს შემდგომი პრინციპით- მოქალაქეები თავიანთ იდეებს წარადგენენ ონლაინ პლატფორმაზე. ამის შემდგომ მიმდინარეობს კოლექტიური მსჯელობა, რაც გულისხმობს იმას, რომ მოქალაქეები, სპეციალისტები, სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები და სხვები ერთად განიხილავენ მოქალაქეების იდეებს. ისეთ სიტუაციაში, როდესაც რამდენიმე ადამიანს მსგავსი იდეა აქვს, ერთსა და იმავე ტერიტორიულ ადგილას, მაშინ ისინი გაერთიანდებიან და იზრუნებენ ამ იდეის დახვეწაზე ერთობლივად. მომდევნო ეტაპზე მერიის წარმომადგენლები ამოწმებენ ამ იდეებს, თუ რამდენად შეესაბამება მოქალაქის მიერ წარმოდგენილი იდეა რეალურ პრობლემებს, აქედან გამომდინარე მირიის მიერ რეალისტურად მიჩნეული იდეები, გადადის შემდგომ ეტაპზე. ხოლო, ამ იდეებს წარადგენენ ისევ საზოგადოების წინაშე და საბოლოოდ, პარიზის მოქალაქეები აძლევენ ხმას კონკრეტულ პროექტებს. როგორც ეს აღვნიშნე ზემოთ, 2016 წლის მაგალითზე. რომლებიც მეტ ხმას მიიღებენ, ის იდეები იქნებიან გამარჯვებული და ადგილობრივი ხელისუფლება გადადის აღსრულების ეტაპზე. მოქალაქეებს აქვთ შესაძლებლობა გამარჯვებული პროექტების განხორციელების პროცესს თვალყური ადევნონ ვებსაიტზე არსებული ფუნქციის მეშვეობით.

თავი III-მონაწილეობითი დემოკრატია და მონაწილეობითი ბიუჯეტირება საქართველოში

3.1. საქართველოს საკანონმდებლო ჩარჩო

საქართველოში სამოქალაქო ბიუჯეტირების, ასევე, მონაწილეობითი დემოკრატიის დანერგვა ეტაპობრივად იწყება. თვითმმართველი ორგანოების დემოკრატიულობის ხარისხის გაზრდის კუთხით პროცესები პირველ რიგში იურიდიული თვალსაზრისით მიმდინარეობს. ყველაფერი იყება იმით, რომ 1985 წლის 15 სექტემბრის „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის“ რატიფიცირება მოახდინა 2004 წლის 26 ოქტომბერს საქართველოს იმჟამინდელმა პარლამენტმა. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნეს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე ვკითხულობთ, „ეს კანონი საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტისა და „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის შესაბამისად განსაზღვრავს ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ფინანსურ საფუძვლებს, სახელმწიფო გარანტიებს, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შექმნის წესს, მათ უფლებამოსილებებსა და სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობას. ამავე ნაწილში, კონკრეტულად კი- “ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მოქალაქეთა მიერ მონაწილეობის მიღების უფლების თაობაზე” (პარლამენტი, ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ, 2005) 2019 წლის 29 მაისს, მოხდა დამატებითი ოქმის რატიფიცირება. რაც მოიაზრებდა უტრეხტის 2009 წლის 16 ნოემბრის დამატებით ოქმს. რის საფუძველზე გათვალისწინებული იყო საქართველოს ტერიტორიული დანაკარგების რეალური მდგომარეობა, ამ დამატებითი ოქმის მიხედვით, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკისა და ცხინვალის რეგიონის ტერიტორია მიიჩნევა შეზღუდულად და ვერ იქნება აღსრულებული წინამდებარე ოქმით გათვალისწინებული ვალდებულებების გამოყენება და განხორციელება. (პარლამენტი, 2019)

დამოუკიდებლობის მოპოვების დღიდან მოყოლებული ადგილობრივი თვითმმართველობის ჭრილში უამრავი პრობლემა იჩენდა თავს, რამდენიმე ხელისუფალის გამოცვლის მიუხედავად, ადგილობრივ დონეზე დემოკრატიული პროცესები მაინც დასუსტებული გახლდათ. რეალური პრობლემები, რაც საზოგადოებებს გააჩნდათ ყოველთვის არასწორად გააზრებული და შეფასებული იყო. ამ ყოველივეს გამო “ქართულმა ოცნებამ”, რომლის თავმჯდომარეც ბიძინა

ივანიშვილი გახლდათ, რომელიც მაშინ პრემიერ-მინისტრის თანამდებობასაც იკავებდა, 2012 წელს დაისახა მიზნად რეფორმის განხორციელება თვითმმართველობის საკითხებში. აქედან გამომდინარე შემუშავდა -“საქართველოს მთავრობის დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები 2013-2014 წლებისთვის”, რომელიც ძალაში შევიდა 2013 წლის პირველ მარტს. მთავრობის განკარგულების პრეამბულის ნაწილში ვკითხულობთ, რომ საქართველოს იმჟამინდელი ცენტალიზებული მმართველობის სისტემა ვერ უზრუნველყოფდა მოსახლეობისთვის საზოგადოებრივი მომსახურების ადეკვატურ მიწოდებას და ასევე, საზოგადოების ჩართულობას, უშუალოდ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. (მთავრობა, 2013)

რეფორმირების უმთავრესი მიმართულებანი

სრულყოფილი და ეფექტური თვითმმართველობის განსახორციელებლად მოხდება:

- საზოგადოებრივი თვითმმართველობის ფორმირება თითოეულ დასახლებაში;
- მუნიციპალური თვითმმართველობის ტერიტორიული ოპტიმიზაცია და გაძლიერება;
- სამხარეო ხელისუფლებაში თვითმმართველობის ელემენტების დამკვიდრება;
- სახელმწიფო ზედამხედველობის ეფექტური მექანიზმების შექმნა;
- რეფორმირების პროცესის სამართლებრივი, ტექნიკური და რესურსული უზრუნველყოფა. (მთავრობა, 2013)

საქართველო ორგანულ კანონში, “ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსში” შევიდა ცვლილებები 2014 წლის, 19 თებერვალს. მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი ჩამოყალიბდა, სადაც განისაზღვრა თვითმმართველ ერთეულად მუნიციპალიტეტი. აღნიშნულია, რომ მუნიციპალიტეტი არის დასახლება, თვითმმართველი ქალაქი, რომელსაც აქვს თავისი ადმინისტრაციული საზღვრები, ან თვითმმართველი თემი. მას თავისმხრივ გააჩნია ადმინისტრაციული ცენტრი და ადმინისტრაციული საზღვრები. ასევე, მუნიციპალიტეტში პროცესებს წარმართავს აღმასრულებელი და წარმომადგენლობითი ორგანოები. მას საკუთარი ქონება, ბიუჯეტი, რეგისტრირებული მოსახლეობა, შემოსავლები გააჩნია. მუნიციპალიტეტი დამოუკიდებელი საჯარო სამართლის იურიდიული პირია. (პარლამენტი, საქართველოს ორგანულ კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“ ცვლილების შეტანის შესახებ, 2015) ამავე კანონში “მუხლი 85. ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის გარანტიები და

ფორმები” მუნიციპალიტეტის ორგანოებს და ამ ორგანოებში თანამდებობის პირებს ავალდებულებს, ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად შექმნან ორგანიზაციული და მატერიალურ-ტექნიკური პირობები მოქალაქეთა მიღების, მოქალაქეებთან შეხვედრის, მუნიციპალიტეტის ორგანოების საქმიანობაში, უშუალოდ კოლეგიური საჯარო დაწესებულების სხდომებში, მოქალაქეთა მონაწილეობისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის გამჭვირვალობისთვის. აღნიშნული კანონი, ნებისმიერ პირს ამღევს უფლებას ისარგებლოს ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებით, საქართველოს სხვა საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტებით და ამავდროულად, მუნიციპალიტეტის საკრებულოს ნორმატიული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტებით განსაზღვრულ ფარგლებში და დადგენილი წესით. ასევე, აღნიშნული ითვალისწინებს, რომ მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტში გათვალისწინებული იქნას შესაბამისი პროგრამები, რათა მოქალაქეთა ჩართულობა გაიზარდოს ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში.

ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებია:

ა) დასახლების საერთო კრება;

ბ) პეტიცია;

გ) სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო;

დ) მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის სხდომებში მონაწილეობა;

ე) მუნიციპალიტეტის გამგებლის/მერის და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრის მიერ გაწეული მუშაობის შესახებ ანგარიშების მოსმენა. (პარლამენტი, საქართველოს ორგანულ კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“ ცვლილების შეტანის შესახებ, 2015)

ასევე, აქვე არის აღნიშნული, რომ ამ ფორმების გარდა მუნიციპალიტეტი უფლებამოსილია, რომ განსაზღვროს ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით ადგილობრივ თვითმმართველობაში მოქალაქეთა მეტად ჩართულობისა და მონაწილეობის გაზრდის მიზნით სხვა ფორმები, რომელიც არ ეწინააღმდეგება კანონმდებლობას.

2024 წლის 23 ივლისს, გამოიცა საქართველოს მთავრობის განკარგულება, რომელსაც ჰქვია- “მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა”, სადაც აღნიშნულია, რომ საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსის 29-ე მუხლის, ასევე, საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის, “ვ” ქვეპუნქტის შესაბამისად, მოქალაქეების მონაწილეობის გასაზრდელად ადგილობრივ თვითმმართველობის განხორციელებაში, გატარდეს შემდეგი ნაბიჯები:

ა) 20 000 000 ლარი გამოიყოს საქართველოს რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან. რომელიც მოხმარდება- “მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა”, ამ პროექტს.

ბ) საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ევალება, “ა” ქვეპუნქტის მიზნებისთვის, რესურსის მოძიება, საქართველოს რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდის გაზრდის მიზნით.

გ) “ა” ქვეპუნქტის გათვალისწინების საფუძველზე, აღნიშნული თანხა საქართველოს მუნიციპალიტეტებს შორის უნდა განაწილდეს. აქ არის ერთი მნიშვნელოვანი დეტალი, ეს თანხები არ განაწილდება ქალაქ ახალგორის, თიღვის, ერედვის, თბილისის, აჭარის, ქუთაისის და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მუნიციპალიტეტებზე.

გ.ა) და გ.ბ)-ის მიხედვით მუნიციპალიტეტს გადაეცემა 100 000 ლარი. ხოლო, დანარჩენი თანხა, საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტზე სათითაოდ. ეს მოხდება, 2014 წლის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის საფუძველზე.

დ) ეს თანხები, რაც აღნიშნული იყო „გ“ ქვეპუნქტში, უნდა მოხმარდეს მუნიციპალიტეტის მერის წარმომადგენლების მიერ შერჩეულ პროექტებს, რომელიც მოქალაქეებთან კონსულტაციის შედეგად, მერსს წარედგინება წერილობითი მიმართვის საფუძველზე.

ე) ინიციატივების შერჩევას, განხილვის შემდგომ ახდენს მუნიციპალიტეტის მერი.

ვ) პროექტებისთვის თანხების გადარიცხვა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ ხორციელდება, ამ განკარგულებისა და მუნიციპალიტეტის მიერ გაფორმებული ხელშეკრულების მიხედვით.

ზ) თანხის ეფექტურად გამოყენებასთან დაკავშირებით პასუხისმგებლობა ენიჭება შესაბამის მუნიციპალიტეტს.

თ) „ვ“ ქვეპუნქტის მიერ განსაზღვრული თანხის ეფექტიანად და მიზნობრივად გამოყენების პასუხისმგებლობა ენიჭება შესაბამის მუნიციპალიტეტს.

ი) თანადამფინანსებელი შესაძლებელია იყოს მუნიციპალიტეტი, თავისი ბიუჯეტიდან, ასევე ნებისმიერი სხვა სახსრები, რომელიც ნებადართულია საქართველოს კანონმდებლობით.

კ) პროექტების დაფინანსების ფულადი კაპიტალი არ უნდა აღემატებოდეს ამ განკარგულებით მუნიციპალიტეტებისთვის გამოყოფილი თანხის ორას პროცენტს.

ლ) შესყიდვები, რომელიც „მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა“ ამ ინიციატივით არის განხორციელებული, მრავალწლიან შესყიდვების კატეგორიას წარმოადგენს.

მ) იმ პროექტების, რომელიც ამ ინიციატივის ფარგლებში იქნა არჩეული, მათი უპრობლემოდ განხორციელების მიზნით, მუნიციპალიტეტები უზრუნველყოფენ პროცედურების განხორციელებას სამუშაოების გამარტივებული შესყიდვის საშუალებით.

ნ) სსიპ- სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს, დავალებული აქვს აღნიშნული ინიციატივის ეფექტიანად წარმატების გამო, შესაბამისი მუნიციპალიტეტის მიმართვიდან გამომდინარე, გადახედოს სამუშაოს და მომსახურების CPV კოდებს, მათი შესყიდვა პრეისკურანტის საფუძველზე შესაძლებელი.

ო) სსიპ- სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტო არის ვალდებული, იმისათვის, რომ პროექტები განხორციელდეს ეფექტიანად, სახელმწიფოს შესყიდვებისათვის საჭიროა ყველა შესაბამისი ღონისძიების განხორციელება.

პ) საბოლოო ჯამში, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო არის ვალდებული განახორციელოს “მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა”, ასევე, მოახდინოს ამ ინიციატივის ფარგლებში, არსებული ყველა პროექტის მიმდინარეობის და შესრულების საერთო კოორდინაცია და მონიტორინგი.

ჟ) საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო არის ვალდებული, ინფორმაცია მოითხოვოს მუნიციპალიტეტებიდან პერიოდულად, ინიციატივის ფარგლებში არსებული პროექტების საკითხთან დაკავშირებით. ამის შემდგომ, აღნიშნული სამინისტრო ინფორმაციას შეისწავლის, აანალიზებს და წარუდგენს საქართველოს მთავრობას. (საქართველოს მთავრობის განკარგულება

N1025 "მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა" ინიციატივის განხორციელების მიზნით გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ, 2024)

3.2. მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ქართულ ქალაქებში

სამოქალაქო ბიუჯეტირების თვალსაზრისით, პროცესები საქართველოში იწყება 2015 წლიდან. პირველი მუნიციპალიტეტი, სადაც მონაწილეობითი ბიუჯეტირება დაიწყო იყო მარნეული. აღნიშნულ პროცესებში აქტიურად მონაწილეობდა პოლონეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრო, რომელსაც გააჩნდა- „დემოკრატიის მხარდაჭერის“ პროგრამა. მარნეულში სამოქალაქო ბიუჯეტირების თვალსაზრისით, მეთოდოლოგიურ და ტექნიკურ დახმარებას უწევდა პოლონური ფონდი- „სხვა სივრცე“ (Other Space Foundation). მარნეულის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან გამოყოფილ იქნა 1.5 მილიონი ლარი, აღნიშნული წამოწყებისთვის. პოლონურმა ფონდმა, მარნეულში დიდი როლი ითამაშა ცნობიერების ამაღლების თვალსაზრისით. მათ დიდძალი შრომა ჩადეს ინფორმაციის გავრცელების კუთხით მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხში. უნდა ითქვას, რომ უშუალოდ მარნეულის ტერიტორია დაიყო 6 ადმინისტრაციული ერთეულად და შეიქმნა მხარდამჭერი საბჭოები. მოქალაქეების წარმოდგენილი ინიციატივები, ჯერ გადარჩევის ეტაპს გადიოდნენ, ხოლო შემდგომ ეტაპზე გასული იდეებიდან, გამარჯვებული იდეები ხვდებოდნენ მომდევნო წლის ბიუჯეტში. ინიციატივების წარდგენისა და მოქალაქეების ჩართულობის ტენდენცია მზარდი იყო. ამ პროცესებში ამავდროულად ჩართული იყო „ერთიანი კავკასია“, ადგილობრივი ორგანიზაცია. მარნეულში სამოქალაქო ბიუჯეტირება- „თანამონაწილეობითი ბიუჯეტის“ სახელწოდებით ფუნქციონირებდა. პირველ წელს, 49 საპროექტო განაცხადი გაკეთდა, საიდანაც 34 დაფინანსდა. სამწუხაროა, რომ მონაწილეობითმა ბიუჯეტირებამ მარნეულში მხოლოდ 2018 წლამდე იფუნქციონირა, ზოგადი დაკვირვების საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ მოსახლეობის ინფორმირებულობის დონე იზრდებოდა, ასევე, მათი დაინტერესება სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროცესით. (მარნეულის მუნიციპალიტეტი, 2016)

2016 წელს, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ანალოგიური მოდელი დაინერგა გორში. ქალაქ გორი არის მნიშვნელოვანი პრეცედენტი საქართველოს მასშტაბში, რადგან აქ დღემდე ფუნქციონირებს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება და წარმოადგენს სამოქალაქო ბიუჯეტირების ერთ-ერთ ყველაზე წარმატებულ მაგალითს. თავდაპირველ ეტაპზე, როდესაც ეს პროექტი დაიწყო გორში, მეთოდოლოგიურ და ტექნიკურ დახმარებას, მარნეულის მსგავსად პოლონეთის საგარეო საქმეთა

სამინისტრო ახორციელებდა. აქაც „დემოკრატიული მხარდაჭერის“ პროგრამა მიმდინარეობდა. გორის წარმომადგენელთან საუბრის დროს, მან დაადასტურა, პოლონეთის რესპუბლიკის ინიციატივის შესახებ გორში მონაწილეობითი ბიუჯეტის დანერგვის თაობაზე. ქალაქ გორში მონაწილეობითი ბიუჯეტირებისთვის გამოყოფილ თანხებს ამტკიცებს მერი, მთლიან ბიუჯეტს კი საკრებულო. ქალაქ გორში არსებული მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტი ჰგავს იმ კლასიკურ სამოქალაქო მონაწილეობის პროექტს, რომელიც 1990-იანი წლებში წარმოიშვა პორტუ-ალეგრიში. გორში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროცესში რამდენიმე ეტაპისგან შედგება. გორში გახლავთ 33 ადმინისტრაციული ერთეული, რომელიც დაყოფილია 28 ნაწილად. მერია საკუთარი ბიუჯეტიდან გამოყოფს, თითოეული ამ ნაწილისთვის თანხებს. 2025 წლისთვის მუნიციპალიტეტმა უშუალოდ მონაწილეობითი ბიუჯეტირებისთვის გამოყო- 3.527.8 ლარი, ხოლო 2026 წლისთვის, 2,980.0 ლარი. (მუნიციპალიტეტი გორის, 2025) ინიციატივების წარმოდგენა შეუძლია, ქალაქ გორის ნებისმიერ მოქალაქეს, რომელიც გახლავთ სრულწლოვანი. ინიციატივის წარდგენის ორი გზა არსებობს, ერთი- მერიის კანცელარიაში, ფიზიკურად გამოცხადების და ინიციატივის დარეგისტრირების მეშვეობით. მეორე- ონლაინ პლატფორმის გამოყენებით. მონაწილემ უნდა შეავსოს სპეციალური სააპლიკაციო ფორმა, სადაც უნდა იყოს სწორად გათვალისწინებული ფინანსური საკითხები, ასევე, იდეა უნდა წარმოადგენდეს საზოგადოების ინტერესს და საზოგადოებრივ სიკეთეს უნდა ისახავდეს მიზნად. ამ დეტალების სწორად განსაზღვრაში, ინიციატივის ავტორს ეხმარება ადმინისტრაციული ერთეულის კოორდინატორი. იდეის ავტორის გარდა, ხელი უნდა მოაწეროს იმ ადმინისტრაციული ნაწილში მცხოვრებმა ათმა მოქალაქემ. ინიციატივის წარდგენა შესაძლებელია, როგორც მოქალაქეთა ჯგუფის მიერ, ასევე ინდივიდუალურადაც. გორის სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროცესში მონაწილეობას იღებენ კოორდინატორები. ქალაქ გორის მერი თითოეულ ქალაქის ნაწილში ნიშნავს კოორდინატორს, დანიშნული პიროვნება შეიძლება მუშაობდეს არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ან სხვა სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან ერთად, ქალაქის კონკრეტულ ნაწილში. კოორდინატორი არის მერის წარმომადგენელი, რომლის ვალდებულებაცაა მოსახლეობასთან კომუნიკაცია და ამავდროულად ინფორმაციის შეგროვება. ასევე, კოორდინატორი ამცნობს მოსახლეობას მონაწილეობითი ბიუჯეტირების შესახებ, აწვდის დეტალებს თუ როგორ შეუძლიათ მათ ჩაერთონ უშუალოდ პროცესებში და წამოაყენონ საზოგადო სიკეთესთან დაკავშირებული ინიციატივა. ამავდროულად, კოორდინატორი, რეალური და მნიშვნელოვანი პრობლემების წინ წამოწევაში და დახვეწაში ეხმარება მათ. მოსახლეობას კოორდინატორებთან პირდაპირი და უშუალო კომუნიკაცია გააჩნიათ.

ასევე, გორში არსებული მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროცესში, ჩართული არის **წარმომადგენლობითი საბჭო**, მოსახლეობა ირჩევს ქალაქის თითოეული ნაწილიდან მინიმუმ 2 ადამიანს, რომელიც იმავე ნაწილში ცხოვრობს. პროცესებს სათავეში უდგას კოორდინატორი და ის უზრუნველყოფს მოსახლეობასთან კომუნიკაციის საფუძველზე საბჭოს ფორმირებას. ასევე, კოორდინატორი წარმოადგენს, საბჭოს თავმჯდომარის მდივანს. უნდა ითქვას ისიც, რომ შეზღუდული არ არის საბჭოს წევრთა რაოდენობა. წარმომადგენლობითი საბჭოს სხდომაზე აირჩევენ თავმჯდომარეს, რომელიც უხელმძღვანელებს საბჭოს. საბჭოს სრული ფორმირებისა და ჩამოყალიბების შემდგომ მიმდინარეობს მსჯელობა კონკრეტულ იდეებთან თუ ინიციატივებთან დაკავშირებით, რომელიც მოსახლეობამ წამოაყენა აღნიშნული ტერიტორიული ნაწილის ფარგლებში. მსჯელობისა და განხილვის შემდგომ შეირჩევა ინიციატივა საბჭოს სხდომაზე, რომელსაც კოორდინატორი მერიამი წარადგენს. ეს ინიციატივა მოხვდება მომდევნო წლის მუნიციპალურ ბიუჯეტში. ერთი ინიციატივაზე გომოყოფილი არის ტერიტორიული ნაწილების მიხედვით მინიმუმ 100 000 ლარი ან მეტი. გააჩნია რამდენი ლარი იქნება განსაზღვრული ქალაქის ბიუჯეტიდან მონაწილეობით ბიუჯეტირებაზე. ინიციატივის ასახვის შემდგომ ბიუჯეტში, აღსრულების ეტაპზე მონიტორინგის ვალდებულება გააჩნია წარმომადგენლობით საბჭოს. ამავდროულად, ქალაქ გორში არსებობს **სამოქალაქო ბიუჯეტის საბჭო**, რომელიც შედგება ქალაქ გორის საკრებულოს, მერიის წარმომადგენლებისაგან, ამავდროულად აღნიშნულ საბჭოში შეიძლება ერთიანდებოდნენ სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებიც. უნდა ითქვას ისიც, რომ ქალაქ გორის მერის ბრძანების საფუძველზე იქმნება სამოქალაქო ბიუჯეტის საბჭო, რომელიც განიხილავს იმ ინიციატივებსა და პროექტებს, რომლებიც კონკრეტული 28 ადმინისტრაციული ნაწილის კოორდინატორმა გადასცა მათ. ისინი განიხილავენ საპროექტო წინადადებებს, რამდენიმე კრიტერიუმის მიხედვით, ესენია-იურიდიული საკითხები; ტექნიკური საკითხები; ინიციატივის აღსრულების ვადები; საზოგადოებრივი ინტერესი; ფინანსური საკითხები. სამოქალაქო ბიუჯეტის საბჭო, უგზავნის ინიციატივებს წარმომადგენლობით საბჭოებს, სადაც კიდევ რამდენჯერმე გადაიხედება პროექტები და განხილვის საფუძველზე საბოლოო პროექტები, გადაეცემა ქალაქ გორის მერს და სამოქალაქო ბიუჯეტის საბჭოს, რათა დამტკიცდეს და აისახოს მომდევნო წლის ბიუჯეტში, რომელსაც საკრებულო წყვეტს. მონიტორინგის კუთხით, ჩართული არიან ქალაქში არსებული ორივე საბჭო და ამავდროულად, კოორდინატორები. ასევე, პროექტის ავტორებიც იღებენ მონაწილეობას აღსრულების ეტაპზე და სატენდერო საკითხების მოგვარებაშიც.

“დემოკრატიის მხარდაჭერის“ პროგრამის მიხედვით, რომელიც პოლონეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს პროგრამა გახლდათ, გადაწყვეტილი იყო 2017 წელს, თეთრიწყაროსა და ხარაგაულის მუნიციპალიტეტებში დანერგილიყო მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ისეთივე მოდელები, როგორიც დაინერგა მარნეულსა და გორში, მაგრამ პროცესები აღნიშნულ რეგიონებში არ დაწყებულა.

2016 წელს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტი იწყება რუსთავში, ამ წამოწყებას აფინანსებდა ევროკავშირი. მოცემულ პროექტს ერქვა- „მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ქალაქ რუსთავში“. როგორც ქალაქ რუსთავის ადმინისტრაციის წევრთან საუბრის შემდგომ გავარკვია, ევროკავშირის დაფინანსებით გამოიცა სახელმძღვანელო, რომელსაც ჰქვია- „რუსთავის ადგილობრივი მონაწილეობითი ბიუჯეტირების სახელმძღვანელო პრინციპები“. ამავდროულად, 2017 წელს დაიწეს საინფორმაციო კამპანიების წარმოება, როგორც მოქალაქეებში, ასევე მერიისა და საკრებულოს წარმომადგენლებში. ამის შემდგომ, რუსთავში სიტუაცია საინტერესოდ განვითარდა. დაიწეს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ახალი პროექტის შექმნა, რომელსაც სათავეში ედგა- გერმანიის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ფედერალური სამინისტრო(BMZ), რომლის მთავარი მიზანიც პარტნიორ სახელმწიფოებში სიღარიბის პრობლემების მოგვარება და დემოკრატიული პროცესების მხარდაჭერაა. აღნიშნული სამინისტროს დაკვეთით, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის ორგანიზაცია(GIZ), გერმანიის სამ პარტნიორ სახელმწიფოში ცდილობდა, მონაწილეობითი, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროექტების დანერგვას. საქართველოში შეირჩა ათი მუნიციპალიტეტი: ფოთი, ქედა, ზესტაფონი, ლანჩხუთი, ონი, ლაგოდეხი, რუსთავი, ხაშური, ახალქალაქი, მცხეთა. აღნიშნულ მუნიციპალიტეტებში ჩატარდა საინფორმაციო კამპანიები და ტრენინგები. 2021 წელს იწყება ფიქრი მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ახალი პროგრამის შემოღებასთან დაკავშირებით. მას ერქვა- „დაგეგმე შენი ბიუჯეტი“ აღნიშნული პროექტი, (GIZ) გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის ორგანიზაციის მეშვეობით უნდა განხორციელებულიყო. ქალაქ რუსთავში ფიქრობდნენ, რომ 2022 წლისთვის, მონაწილეობითი ბიუჯეტირებისთვის გამოეყოთ 1 500 000 ლარი. რაც ნიშნავდა იმას, რომ თითოეულ ადმინისტრაციული ერთეულისთვის განსაზღვრული იქნებოდა 150 000 ლარი.

გერმანელების მიერ განხორციელებული ტრენინგებისა და საინფორმაციო კამპანიების შემდგომ, წარმატებულად მოხერხდა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვა ქედაში. უშუალოდ განხორციელება დაიწყო 2020 წლიდან და დღემდე ფუნქციონირებს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება აღნიშნულ ქალაქში.

2018 წელს, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვა იწყება საქართველოს სამ მუნიციპალიტეტში- ბათუმში, ახალციხესა და ქუთაისში. სამოქალაქო ბიუჯეტირების ინიციატორი USAID და მისი პროექტი- „დემოკრატიული მმართველობის ინიციატივა“ გახლდათ. ეს იყო ესტონეთში არსებული მონაწილეობითი ბიუჯეტირების მოდელის დანერგვა საქართველოს ამ სამ მუნიციპალიტეტში. მთავარი პრინციპი მდგომარეობდა იმაში, რომ მოქალაქეები ელექტრონულად წარადგენდნენ ინიციატივას, მერიის ორგანო გადაარჩევდა კრიტერიუმების მიხედვით იდეებს და საბოლოო ეტაპზე, მოქალაქეები აძლევდნენ ხმას წამოყენებულ პროექტებს. ეს პროცესები, ორ საიტზე მიმდინარეობდა, მაგ: www.idea.batumi.ge ან www.idea.kutaisi.ge ამ საიტებზე ტვირთავდა მოსახლეობა იდეას, რომელიც შემდგომ რიგ პროცესებს გადიოდა, ხოლო, ხმის მიცემის ეტაპი „VOLIS“-ის სისტემაზე დაფუძნებულ საიტზე ხორციელდებოდა, აღნიშნული სისტემა შეიმუშავა ესტონეთის ელექტრონული მართვის აკადემიამ. შემდგომში, ეს სიტემა გადაეცა ქუთაისს, ბათუმსა და ახალციხეს. ელექტრონული ტექნოლოგიების დახმარებით მიმდინარეობდა ძირითადი პროცესები, წლების გასვლასთან ერთად ამ ქალაქებში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხები დაიხვეწა. ამავდროულად, ამ ქალაქებში 2019 წლიდან, უშუალოდ იწყება საინფორმაციო კამპანიები და ტრენინგები, როგორც მოსახლეობასთან, ასევე მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლებთან.

თავი IV- ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის პროცესები და შეფასება

4.1 ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების სრული პრცესი და რეალობის ანალიზი

ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვა იწყება 2018 წელს, USAID-ის „დემოკრატიული მმართველობის ინიციატივის“ პროექტის ფარგლებში. USAID-მა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვასთან დაკავშირებით, როგორც კვლევის პროცესში ირკვევა, ქალაქ ქუთაისში დაიქირავა კომპანია- „ჯეპრა“, რომელიც 2002 წლიდან არსებობს ქართულ ბაზარზე და წარმოადგენს საზოგადოებასთან ურთიერთობის, სტრატეგიული კონსულტაციებისა და მარკეტინგული კომუნიკაციის სფეროში მომუშავე კომპანიას. უშუალოდ ქალაქ ქუთაისში საინფორმაციო გუნდის ხელმძღვანელი გახლდათ გიგა ხარებავა, რომელიც მთელი ამ პერიოდის განმავლობაში, 2018-2022 წლებში მოღვაწეობდა ქუთაისში სამოქალაქო ბიუჯეტირების თვალსაზრისით. მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით, კომპანია ჯეპრა და გიგა ხარებავა წარმოადგენდნენ შუამავალ რგოლს USAID-სა და მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელობასთან, ასევე, ქუთაისში მცხოვრებ ხალხს შორის. 2018 წელს ქალაქ ქუთაისის მერის თანამდებობას იკავებდა გიორგი ჭიღვარია, რომელიც დღეს ქუთაისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს თავმჯდომარის პოზიციაზეა. „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსში“ 85-ე მუხლით, რომელიც ეხება ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებს, განსაზღვრულია ერთ-ერთ ფორმად- სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო. იმჟამინდელ მერს, როგორც ჩემი კვლევის საფუძველზე დასტურდება ჰყავდა ქალაქ ქუთაისის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო. როგორც კანონში არის განსაზღვრული, აღნიშნული საბჭო არის მერის სათათბირო ორგანო. მისი შემადგენლობა უნდა განისაზღვროს მინიმუმ 10 წევრით. ასევე, უნდა იყოს დაცული გენდერული ბალანსი. მერი ამტკიცებს სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს და მათ წარუდგენს საბიუჯეტო პროექტს, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების პროექტებს და სხვას განსახილველად. ამავდროულად, სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო, უშუალოდ განიხილავს ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირების საკითხებს. აღნიშნული საბჭოს თავმჯდომარე იყო- ნოდარ ჯიქია, რომელიც საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ქუთაისის ფილიალის პროგრამების დირექტორი გახლავთ დღემდე. ხოლო, საბჭოს მდივნის თანამდებობას

იკავებდა- ნუგზარ კოხრეიძე. ნოდარ ჯიქიასთან ჩაწერილი ინტერვიუს და მის მიერ გადმოცემული ქუთაისის მუნიციპალიტეტის მერის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს სხდომის ოქმების ანალიზის საფუძველზე ირკვევა, რომ აღნიშნული საბჭო განიხილავდა თითოეულ დეტალს, როგორც მოსახლეობის მხრიდან შემოსული იდეების გადარჩევის, ასევე, ელექტრონული ვებგვერდის გამართვის, საინფორმაციო კამპანიების დაგეგმვასა და განხორციელებასთან დაკავშირებულ საკითხებს. როგორც საბჭოს პირველ ოქმში არის ასახული, მათ პირველ შეკრებაზე იმსჯელეს “VOLIS” სისტემის დანერგვასთან დაკავშირებით, რომ ქუთაისში სამოქალაქო ბიუჯეტირების თვალსაზრისით უნდა შექმნილიყო, volis.kutaisi.gov.ge ვებ-გვერდი, სადაც მოსახლეობა, კონკრეტულ იდეას მისცემდა ხმას. ამავდროულად ამ საიტზე სხვა მრავალი რაღაც უნდა ყოფილიყო „ჩამაგრებული“, როგორც ეს ნოდარ ჯიქიამ აღნიშნა. სამოქალაქო ბიუჯეტირების ამ პროექტის სახელწოდება იყო- „შენი იდეა შენს ქალაქს“, რომელმაც 2019 წლიდან, 2022 წლამდე იარსება. ხოლო, 2018 წელი არის სამოქალაქო ბიუჯეტირების საწყისი წერტილი ქალაქ ქუთაისში, როდესაც საპილოტე ვერსია ხორციელდება. პროცესი შემდგომ ეტაპებს მოიცავდა, I ეტაპი- საზოგადოებას შეეძლო წარედგინა იდეები საიტზე- volis.kutaisi.gov.ge; II ეტაპი- სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო გადაარჩევდა იდეებს (მათ მიერ განსაზღვრული კრიტერიუმების მიხედვით დატოვებდა 3 ინიციატივას); III ეტაპი- volis.kutaisi.gov.ge-ზე მოსახლეობა ირჩევდა მათთვის სასურველ ერთ ინიციატივას.

2018 წელს ქუთაისის მოსახლეობის მხრიდან წარდგენილი იდეები:

1. „შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისათვის კულტურული დაწესებულებების ადაპტირების საკითხი“.
2. „საზოგადოებრივი საპირფარეშოების მოწყობის საკითხი.“
3. მესამე ინიციატივის შესახებ არ არის ინფორმაცია.

აღნიშნულ იდეებთან დაკავშირებით ტელევიზია „მეგას“ ეთერში საუბრობს, ნუგზარ კოხრეიძე, რომელიც მაშინ მერის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს თავმჯდომარის მდივნის პოზიციას იკავებდა. 2018 წელს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ინიცირებული იდეებიდან გაიმარჯვა, „საზოგადოებრივი საპირფარეშოების მოწყობის“ იდეამ, რომლის შესრულების ვალდებულება გააჩნდა მერიას, მაგრამ აღნიშნული პროექტი არ შესრულებულა. როგორც მერის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს ჩემ მიერ გამოკითხული წევრების მონათხრობიდან ირკვევა, 2018 წელს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ამ პროცესს „პილოტური ხასიათი ქონდა, მოთელვა იყო ზოგადად მონაწილეობითი დემოკრატიის პროექტის“. 2018 წლის მონაცემებთან, პროცესებთან დაკავშირებით ინფორმაცია ინტერნეტში არ არსებობს, მხოლოდ

ინტერვიებიდან ამოღებული ინფორმაციით არის შესაძლებელი რეალობის ნაწილობრივ აღქმა. ეს მიუთითებს იმას რომ 2018 წელს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება იყო ძალიან ახალი წამოწყება, რომლის ინიციატორიც დონორი გახლდათ- USAID-ის სახით. ხოლო, 2019 წელს უშუალოდ, პროცესები უმჯობესდება, საინფორმაციო კამპანიებიც უფრო დახვეწილად იმართება, იქმნება რამდენიმე გვერდი სოციალურ ქსელში. ასევე, ინფორმაციას გადმოსცემენ ტელევიზიები: „მეგა ტვ“ და „რიონი“, ასევე, „რადიო ძველი ქალაქი“ და სხვა. ამავდროულად, 2019 წლიდან იწყება მასშტაბური შეხვედრები მოსახლეობასთან, რომელსაც კომპანია „ჯეპრას“ წარმომადგენლები უძღვებიან. 2019 წლიდან მოქმედების პრინციპი ასეთი გახლდათ- ქალაქ ქუთაისის მოქალაქეები ტვირთავდნენ იდეას საიტზე, volis.kutaisi.gov.ge-ზე, აღნიშნული იდეების გადარჩევის ვალდებულება ეკისრებოდა, 2019, 2020 წლებში, ქალაქ ქუთაისის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს. ხოლო, 2021, 2022 წლებში კი, ქალაქ ქუთაისის მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისიას. შემდგომ ეტაპზე გადასური 10 იდეა იტვირთებოდა ამავე საიტზე და მოქალაქეები მათთვის სასურველ იდეას აძლევდნენ ხმას. 2019 წელს, ქუთაისში მრჩეველთა საბჭომ შეარჩია ათი პროექტი, აღნიშნული აიტვირთა VOLIS-ის საიტზე და მოსახლეობამ ხმა მისცა, მათთვის სასურველ იდეებს, ამ წელს გაიმარჯვა სამმა პროექტმა:

1. პირველი ადგილი - (446 ხმა) „წყალწითელას სანაპიროს მოწყობა“.
2. მეორე ადგილი - (440ხმა) „ხელოვნური პლენერი/ქუთაისი 2020“.
3. მესამე ადგილი- (394 ხმა) „მიწისქვეშა გადასასვლელი, როგორც უსაფრთხო გადაადგილების საშუალება და "ანდერგრაუნდ" საგამოფენო-გასართობი სივრცე“. (ქუთაისის მერია, 2019)

შემდგომ წლებში მოქალაქეთა მხრიდან ხმის მიცემის პროცესში ჩართულობა არ შემცირებულა, პირიქით ტენდენცია მუდამ მზარდი იყო. კვლევის პროცესში გამოიკვეთა, რომ ინიციატორებს, რომლებიც უშუალოდ წარადგენდნენ იდეებს, იმედი ჰქონდათ მათი პროექტების დაფინანსებისა და შემდგომ განხორციელების. „ტვ რიონის“ ეთერიტაც გადაიცემებოდა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტის „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ინფორმაცია, გადაცემებში მიწვეული იყვნენ იდეის ავტორები, რომლებიც მოსახლეობას ამცნობდნენ მათი იდეის მნიშვნელობას და ცდილობდნენ მათი ინიციატივის მიმართ ქუთაისის მოსახლეობის ინტერესის გარზდას და არა, მარტო იდეის, არამედ მეთელი მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით. ჩემ მიერ გამოკითხული ინიციატივების ავტორების ინტერვიუების ანალიზმა აჩვენა, რომ:

- იდეის ავტორები, რომელთა ინიციატივამაც ვერ გადალახა შერჩევის ეტაპები, დარჩნენ ყურადღების გარეშე. მუნიციპალიტეტის მხრიდან მათ არ მიუღიათ არანაირი გამოხმაურება, თუ რატომ ვერ გადავიდა მათი იდეა მომდევნო ეტაპზე. როგორც ნაშრომის ზედა ნაწილში აღვნიშნე, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროცესში, არამხოლოდ რეალური პროექტების განხორციელებაა მნიშვნელოვანი, არამედ ამ პროცესებმა ხელი უნდა შეუწყოს საზოგადოებისა და ადგილობრივი ორგანოების დაახლოებას. ამავროულად, მოქალაქეებში უნდა გაიზარდოს ნდობა მუნიციპალიტეტის მიმართ. ამ დროს, მნიშვნელოვანია მოქალაქეებთან უკუკავშირი.
- არც ერთი გამარჯვებული პროექტი არ განხორციელებულა. ჩემ მიერ გამოკითხული გამარჯვებული იდეის ავტორი, ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ მისი იდეით გათვალისწინებული ტერიტორია, გადასცეს იჯარით კერძო პირს, კომერციული მიზნებისთვის. რაც თავისმხრივ მოქალაქეებში მუნიციპალიტეტის ორგანოების მიმართ ზრდის ნეგატიურ განწყობას, რაც კვლევის პროცესშიც გამოიკვეთა.

კვლევის პროცესში გამოირკვა, რომ 2018, 2019, 2020 წლებში მერიის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირებასთან დაკავშირებით, სულ 24 სხდომა ჩაატარა. აღნიშნულმა საბჭომ მუშაობა შეწყვიტა იმის მერე, რაც გადადგა გიორგი ჭიღვარია, ქალაქის მერი. „ისე, რო ანგარიშიც არ ჩაუბარებია.“ კვლევის პროცესში, როგორც ირკვევა სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს ბოლო სხდომაზე, ამ ორგანოს წევრებმა „შენი იდეა შენს ქალაქს“ პროექტის გამარჯვებული იდეების ავტორები სერტიფიკატებით დააჯილდოვეს. მერის გადადგომის შემდგომ, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტი- „შენი იდეა შენს ქალაქს“ გაგრძელდა. მერის მოვალეობის შემსრულებლად დაინიშნა- დავით ერემეიშვილი, ახლანდელი ქალაქ ქუთაისის მერი. დავით ერემეიშვილმა, როგორც ნოდარ ჯიქია და სხვა წევრები იხსენებენ- „დაგვიბარა მერიაში და შემოგვთავაზა, რომ არა სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს, არამედ შექმნიდნენ რაღაც ახალ ბორდს.“ ამ შეხვედრას ესწრებოდა, ნოდარ ჯიქია, მრჩეველთა საბჭოს სხვა წევრები, ჯეპრადან- გიგა ხარებავა და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლები. საბოლოო ჯამში, ნოდარ ჯიქიამ და საბჭოს სხვა წევრებმა მერს უარი განუცხადეს. ამიტომ, 2020 წლის 10 მაისს იქმნება ქალაქ ქუთაისის მუნიციპალიტეტის მერის ბრძანებით „ქალაქ ქუთაისის მუნიციპალიტეტის მერის სათათბირო ორგანო- მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისია.“ რომელშიც გაერთიანდნენ, მერიის ადმინისტრაციული სამსახურის ხელმძღვანელი- **პეტრე ადამაძე**; მერიის ინსფრასტრუქტურის განვითარების, კეთილმოწყობისა და დასუფთავების სამსახურის ხელმძღვანელის მოადგილე- **მირზა**

ხიდაშელი; მერიის საფინანსო პოლიტიკისა და სახელმწიფო შესყიდვების სამსახურის ხელმძღვანელი- **დავით ნიშნიანიძე;** რადიო თავისუფლების ქუთაისის ბიუროს ჟურნალისტი-**ნათია კაჭკაჭიშვილი;** რეგიონული ინიციატივების ცენტრი „ნათელი მომავალის“ დამფუძნებელი ხელმძღვანელი- **მარიკა ვაჭრიძე.** მერიის მიერ მოწოდებულ მონაცემებზე დაყრდნობით ირკვევა, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისიაში შემავალ პირებს შორის, იმყოფებოდნენ, როგორც მერიის, ასევე, სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები. კვლევის პროცესში მოვახერხე, გავსულიყავი მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისიის წევრებთან კონტაქტზე და მათთან ჩამეტარებია სიღრმისეული ინტერვიუ.

მონაწილეობითი ბიუჯეტირების, „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტის საინფორმაციო გუნდის ხელმძღვანელთან - გიგა ხარებავასთან ინტერვიუმ აჩვენა, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროცესები წლიდან წლამდე ვითარდებოდა, ამასთან დაკავშირებით აღნიშნავს ნოდარ ჯიქიაძე, რომელიც დიდი დანახებით ხაზს უსვამს სამოქალაქო ბიუჯეტირების შეწყვეტას და დასძენს, რომ მოქალაქეთა ჩართულობა პირველ წელთან შედარებით, მეორე და მესამე წელს ორჯერ ან მეტჯერ იყო გაზრდილი. რაც დადებით მაჩვენებლად უნდა შეფასდეს. გიგა ხარებავა საზოგადოების დამოკიდებულებას ასე აღნიშნავს- „გამოვლინდა, რომ გაკვეული ინიციატივა იყო ხალხის მხრიდან. თავიდან ნაივური წარმოდგენა ჰქონდათ, მერე პროექტებიც დაიხვეწა, საზოგადოება რაღაცეებს სწავლობდა. მაგრამ ეგ რომ არ გვექონდა, ხალხისთვის რეალიზებული რაღაცა გვეჩვენებინა, ფაქრიუტად ფრთები შეგვაკვეცა.“ აღნიშნულის მიხედვით, რამდენიმე რაიმე იკვეთება, ერთი-მოსახლეობის ცნობიერება იზრდებოდა, რასაც ციფრებიც მოწმობს, ასევე ყველა ჩემ მიერ გამოკითხული პირის დაკვირვებაც, რომლებიც უშუალოდ მონაწილეობდნენ პროცესებში. მეორე- როგორც გიგა ხარებავა აღნიშნავს, „შენი იდეა შენს ქალაქს“, ამ პროექტის ფარგლებში არც ერთი იდეა, რომელიც გამარჯვებულად გამოცხადდა, არ განხორციელებულა. გამოკითხულთა ერთი ნაწილი აღნიშნავს, რომ მერიის მხრიდან პროცესები მეტად ფორმალურ ხასიათს ატარებდა. აქაც ორი მნიშვნელოვანი დეტალი გამოიკვეთა:

- მერიის წევრებს მუდმივი კომუნიკაცია ჰქონდათ დონორ ორგანიზაციასთან, ისინი ჯერას წარმომადგენლებს ეხმარებოდნენ საინფორმაციო კამპანია ჩატარებით მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტთან დაკავშირებით, მაგრამ ამ პროცესში მერიის ჩართულობა უმნიშვნელოდ უნდა შეფასდეს.
- იდეათა აღსრულების ეტაპზე, მერიის წარმომადგენლები თავს არიდებდნენ დონორთან კომუნიკაციას და რიგ პრობლემებს იმიზეზებდნენ.

GEPR-ს წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ „ფინანსური თუ სხვა კაპიტალი იყო, უბრალოდ არ აკეთებდნენ“. მუნიციპალური ორგანოების მხრიდან მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თვალსაზრისით, ნაკლები დაინტერესება იყო. მერია თითქოს იძულებით ანხორციელებდა USAID-ის ინიციატივას. ამას მოწმობს კიდევ ერთი ნაწყვეტი ინტერვიუდან- „მერია უნდა შეიცვალოს, ამ იდეის მიმართ მიმდებლობა გაუჩნდეთ რა. ანუ, ამ იდეას აღიქვამდნენ, რომ ვიღაც შერეკილი დაადგა და რაღაცებს ასწავლის და რატომ უნდა განახორციელონ ვერ გაიგეს. არც უნდოდათ. რეალურად რომ ვთქვათ, ისეთ თანხებთან არც იყო დაკავშირებული გამარჯვებული პროექტების რეალიზაცია, USAID-ის წარმომადგენლებს თავს უქნევდნენ, მე რომ მივდიოდი მრჩებოდა პროექტები ჰაერში“.

სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს წევრები გამოყოფენ, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დეტალს, თუ რატომ ვერ იმუშავა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საწყისმა პროექტმა-„შენი იდეა შენს ქალაქს“ ქუთაისში. თანამდებობების ხშირმა ცვლამ, როგორც ნოდარ ჯიქია აღნიშნავს პროცესები შეაფერხა და საჯარო პოლიტიკის ეფექტიანობის საკითხი დააზიანა. როდესაც მერი გადადგა, ახალმა მერმა, რომელიც დროებით მისი მოვალეობის შემსრულებელი იყო, „თავისი ხალხი მოიყვანა“, ასევე, სოსო ხახალეიშვილი, რომელმაც დროზე ადრე დატოვა მერის თანამდებობა და სხვა მერიის მაღალ პოზიციაზე მყოფი წევრებიც. რეალურად, ეს ყოველივე იწვევდა კარდების მუდმივ ცვლას, ის კომპეტენცია და ცოდნა, რაც წლების განმავლობაში „შენი იდეა შენს ქალაქს“ გროვდებოდა, გაშვებულ კადრებს მიჰყვებოდა და რეალური ცოდნის კაპიტალი, „ინსტიტუციური მეხსიერება“ მუნიციპალიტეტის ხელთ არ დარჩენილა. ამას აღნიშნავენ გამარჯვებული იდეის ავტორებიც, რომლებიც დიდი იმედგაცრუებით ამბობენ, რომ ქალაქის მერიაში, თანამდებობის პირებს სათანადო კომპეტენცია არ გააჩნდათ, რომ წარმატებას მიეღწიათ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თვალსაზრისით, ასევე, გამოკითხულთა უმეტესობა ხაზს უსვამს მერიის მხრიდან ამ პროექტის მიმართ რეალური დაინტერესების არარსებობას. ასევე, საბჭოს სხვა წევრები იხსენებენ, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის პირველ წელს, სანამ კომპანია ჯეპრა ოფიციალურად დაიწყებდა სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროექტის განხორციელებას, მათ ჩაატარეს კვლევა, არასამთავრობო სექტორსა და მუნიციპალური ერთეულების წარმომადგენლებს შორის სამოქალაქო ბიუჯეტირების ცნობიერების დონის განსაზღვრასთან დაკავშირებით. მერის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს წევრი: „როცა ჯეპრას წარმომადგენლები, სანამ დაიწყებდნენ პროექტის განხორციელებას და გარკვეული კვლევები ჩაატარეს, არასამთავრობო სექტორი, ბევრად უფრო კარგად ფლობდა ინფორმაციას აღნიშნულ-მონაწილეობით ბიუჯეტირებასთან დაკავშირებით, განხორციელებულ აქტივობებზე

და ღონისძიებებთან მიმართებით, ვიდრე, სამწუხაროდ როგორც მერიის წარმომადგენლები, ისე მერიაში მყოფი თანამშრომლები, რომლებიც არაერთხელ იყვნენ ამ საკითხთან დაკავშირებით ინფორმირებული.” კვლევის პროცესში ასევე გაირკვა, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის საწყის ეტაპზე USAID-ის დახმარებით ესტონურ მოდელს გაეცნენ მერის მოადგილეები, ადმინისტრაციის წევრები და სხვა თანამდებობის პირები. აქედან გამომდინარე, შეიძლება იმის თქმა, რომ მერიის წევრებს ამის მიუხედავად ცოდნის დაბალი მაჩვენებელი გააჩნდათ, რადგან მათ დიდად არ აინტერესებდათ ეს პროექტი, მაშასადამე კომპეტენციაც დაბალი იყო.

„შენი იდეა შენს ქალაქს“ იყო სამოქალაქო ბიუჯეტირების პირველი პროექტი, რომელიც დაინერგა ქალაქ ქუთაისში. ამ წამოწყების ფარგლებში, გარკვეულ ვალდებულებებს იღებდა დონორი ორგანიზაცია, რომლის სათავეშიც USAID იდგა. ვალდებულებების მეორე ნაწილს კი, ქალაქ ქუთაისის მუნიციპალიტეტის მერია. დონორ ორგანიზაციას ჩაბარებული ჰქონდა საინფორმაციო კამპანიების ჩატარება მოსახლეობაში, ქუთაისის ყველა ადმინისტრაციულ ერთეულში (12 ადმინისტრაციული ერთეულია ქუთაისში). ჯეპრას წარმომადგენლები აღნიშნავენ- „თვითონ პროცესის ჩატარება, შეხვედრების გამართვა ადმინისტრაციულ ერთეულებში, ყველგან ვხვდებოდით ხალხს, სპეციალური ჯგუფები, შშმ პირები, მასწავლებლები, სტუდენტები და სხვა.“ ამავდროულად, აფინანსებდნენ საინფორმაციო კამპანიებს, „ტვ რიონის“, „მეგა ტვ-ის“, რადიო ეთერებს- „რადიო ძველი ქალაქი“. ასევე, გამოსცეს და საზოგადოებაში დაარიგეს საინფორმაციო ბროშურები, აკრავდნენ პლაკატებს და სხვა. ხოლო, მუნიციპალური ერთეულების ვალდებულება იყო მონაწილეობითი ბიუჯეტირებისთვის გამოეყოთ გარკვეული თანხა, რომელიც გამარჯვებული პროექტების აღსრულებაში დაიხარჯებოდა. 2019 წელს იმსჯელეს, რომ 2020 წლისთვის ბიუჯეტში, მონაწილეობითი ბიუჯეტირებასთან დაკავშირებით გაეთვალისწინებიათ 150 000 ლარი. რაც რეალურად, ქუთაისის მასშტაბის ქალაქისთვის ძალიან ცოტაა. იმჟამინდელი სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს წევრებმა, მერიის მიერ მათთვის წარდგენილი ბიუჯეტის დოკუმენტები დაიწუნეს, როგორც საბჭოს წევრი იხსენებს, „მე ვამბობდი, ესაა ცოტა, იმიტო წყალტუბოში 2018-ში იყო 150 000 ლარი. ზუგდიდმა გადაასწრო, სადღაც მილიონებზე გავიდა. იმხელა გარღვევა გააკეთა, რო ვნახე ბიუჯეტი. მე ვუთხარი სირცხვილია-მეთქი.“ აქაც ნათლად ჩანს მერიის დამოკიდებულება სამოქალაქო ბიუჯეტირებასთან დაკავშირებით, თუ რაოდენ უმნიშვნელო წამოწყებად მიაჩნდათ აღნიშნული და ფორმალურად უყურებდნენ მას, მაგრამ რეალურად 150 000 ლარიც კი არ განუსაზღვრავს მერიას, მათ ამ თანხის მესამედი გაითვალისწინეს წლების განმავლობაში „შენი იდეა შენს ქალაქს“

პროექტში გამარჯვებული იდეებისათვის. მერიის მიერ გადმოცემული დოკუმენტებით ირკვევა, რომ 2019 წლიდან, ყოველ წელს 3 გამარჯვებული ინიციატივა უნდა დაფინანსებულიყო. ხოლო, 2022 წლისთვის გამარჯვებული იდეების რიცხვი ოთხამდე გაიზარდა, ასევე გაიზარდა გამოყოფილი თანხების ოდენობა ერთ პროექტზე. მაგრამ ესეც მიზეზურად უნდა ჩაითვალოს, რადგან გაზრდილი თანხა- 17 000 ლარს წარმოადგენდა ერთ პროექტზე, შემდგომ ისევ მოიმატა მცირედით სახსრების ოდენობამ, აღნიშნულიც დონორის მოთხოვნით მოხერხდა. ეს ყოველივე ფორმალურ ხასიათს ატარებდა, რადგან აღსრულება არც ამ შემთხვევაში მოჰყვა გამარჯვებულ იდეებს. ჩემ მიერ გამოკითხული მერიის წევრები ისევ თანხების სიმცირეს ასახელებენ მთავარ მიზეზად თუ რატომ ვერ იმუშავა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტმა ქუთაისში. მერიის ერთ-ერთი თანამდებობის პირი, რომელიც მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისიის წევრიც იყო, აღნიშნავს, რომ „ამ პროგრამაში, მე როგორც მახსოვს 100% -ით მერია იყო ფონდის შემკვერი. დაახლოებით 100 000 ლარიანი ფონდი იყო, რომელიც მერიის ბიუჯეტიდან გვქონდა ჩვენ გამოყოფილი.“ შემდგომ, რესპონდენტი განმარტებას აკეთებს თანხის სიმცირის შესახებ და მარტივად აღსაქმელი ხდება, რომ გამორიცხულიც კი იყო რაიმე პროექტი დაფინანსებულიყო იმ ბიუჯეტით, რასაც მერია გამოყოფდა. მერიის იგივე თანამშრომელი აკონკრეტებს: „კაპიტალურ სამუშაოებზე 10 000 ლარი გვქონდა, დაახლოებით ვლავარაკობთ სადღაც 3 000 ევროს ექვივალენტის ფარგლებში, საიდანაც 35% არის დარიცხვები, 2 000 დოლარად, რა კაპიტალური პროექტი უნდა გაკეთდეს, განხორციელდეს, ჩვენ ახლა კაპიტალურ პროექტზე, როცა ვლავარაკობთ, გამოსაყენებელი მასალები და ინგრენდიენტები იმპორტულია და ლარში კი არის 10 000 ლარი, მაგრამ უცხოურ ვალუტაში, ეს არი მიზეზური თანხა.“ მერიის წარმომადგენლების მონათხრობიდანაც კარგად ჩანს, რომ მეტად მცირე თანხები იქნა გამოყოფილი, 2019-22 წლებში ქალაქ ქუთაისის მერიის მხრიდან მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტთან დაკავშირებით. რეალური სურათი რთული დასანახია, რადგან სახსრები ცაკლე არ იყო გამოყოფილი ბიუჯეტში მონაწილეობითი ბიუჯეტირებასთან დაკავშირებით. „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტის პირველ წელს, არც ბიუჯეტი იყო დადგენილი და არც ვადები, თუ როდის უნდა გახორციელებულიყო გამარჯვებული პროექტები. როგორც კვლევის დროს გაირკვა, არც მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ექსპერტი არ ყოფილა ჩართული პროცესებში. მეორე და მესამე წელს უფრო მეტად იხვეწება პროექტი, გაიწერა ვადები დეტალურად და ბიუჯეტიც თითო პროექტზე განისაზღვრა. ასევე, მეორე წლიდან, გათვალისწინებული იქნა მოსახლეობის ტექნიკის, ინტერნეტის არ ქონის პრობლემები, ამიტომაც მოსახლეობას აცნობებდნენ, რომ შეეძლოთ მერიაში მისვლა

და ფიზიკურად მიეღოთ მონაწილეობა იდეების წარდგენასა და კენჭისყრაში. მერიის მხრიდან იგრძნობოდა ნაკლები ინტერესი სამოქალაქო ბიუჯეტირების ამ პროექტის და ზოგადად, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების სკითხის დანერგვის კუთხით. ამის თქმის საფუძველს მამლევს ის, რომ პროექტის დახვეწასა და განვითარებაზე ზრუნავდა მხოლოდ ერთი მხარე- დონორი ორგანიზაცია, ადმინისტრაციულ ერთეულებს მეტი ინტერესი, რომ გამოეთქვათ და პროექტის დახვეწაში მეტი დრო და ფინანსური რესურსი დაეხარჯათ, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება მაშინაც უკეთ იმუშავებდა და შესაძლოა დღესაც ეარსება, როგორც ეს საქართველოს სხვა ქალაქებში მოხდა. ამის შესახებ ხაზს უსვამს, ჩემ მიერ გამოკითხულთა დიდი ნაწილი.

მერიის წარმომადგენლები, რომლებიც მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კომისიის წევრები იყვნენ 2020-2022 წლებში, სამოქალაქო ბიუჯეტირების მნიშვნელობასთან დაკავშირებით მსოფლიოში, საქართველოსა და კონკრეტულად ქუთაისში აღნიშნავდნენ, რომ მსოფლიოში ამის საჭიროების შესახებ ან ინფორმაცია არ აქვთ, ანდაც უბრალოდ არ ამახვილებენ ამასთან დაკავშირებით ყურადღებას და პირდაპირ იწყებენ ქართულ რეალობაზე საუბარს. „მსოფლიოში არ ვიცი ნოდარ, მაგრამ ჩვენთვის ახლა რა განვითარების ეტაპზე ვართ ძაან მნიშვნელოვანი არის რო მოსახლეობას ჰქონდეს პასუხისმგებლობის განცდა.“ ამას აღნიშნავდა მერიის ერთ-ერთი წარმომადგენელი. მეორე პიროვნება კი, საუბარს იწყებს შემდეგნაირად-„ მე და ჩვენი უწყება ეთანხმება მოქალაქეების ჩართულობას და მონაწილეობას. ეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში.“ ეს პიროვნება, აქვე დასძენს: „საქართველოს თვითმმართველობის კოდექსის მიხედვით სწორედ ამას გულისხმობს, რომ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხები ადგილზე უნდა გადაწყდეს“. მერიის წარმომადგენლებში ცნობიერების დონე მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თვალსაზრისით მეტ-ნაკლებად დაბალია. ისინი საუბრობენ მონაწილეობითი დემოკრატიის მნიშვნელობაზე საქართველოში და კოდექსი მოჰყავთ საფუძვლად. რესპონდენტი N1 ამბობს, რომ საქართველოში რა სიტუაცია არის მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თვალსაზრისით არ იცის, არ გაცნობია სამოქალაქო ბიუჯეტირების წარმატებულ მაგალითებს. აღნიშნავს, რომ ქუთაისში ადრე იყო ასეთი პროგრამა, „თუმცა ვერ დავარქმევთ, რო იყო წარმატებული. ამ პროგრამიდან კაპიტალურ ნაწილში თითქმის არ მახსენდება რაიმე აქტივობა გაგვეკეთებია.“ რესპონდენტი N1-ის შეხედულების მიხედვით, “შენი იდეა შენს ქალაქს” დასახვეწი იყო, კონკრეტულად ხაზს უსვამს მოსახლეობის ცნობიერების დონეს, რადგან წარმოდგენილი იდეების უმეტესობა დადგენილ ბიუჯეტს სცილდებოდა. ამავედროულად, ის აღნიშნავს, რომ დონორი კომპანიის წარმომადგენლების მხრიდან არ ყოფილა არანაირი გადაცდომა. მაგრამ აკრიტიკებს,

“შენი იდეა შენს ქალაქს”- მათ მიერ წარმოდგენილ პროექტს. “როგორც გითხარი უნდა ყოფილიყო უფრო რეალისტური და არა, უბრალოდ კონცეპტუალური მოდელი, რომელიც სიცოცხლისუნარიანობას იყო მოკლებული.” აღნიშნავს, რომ თანხები უნდა გამოეყო მერიას. დაახლოებით, 100 000 ლარიანი იყო გათვალისწინებული, როგორც ამას რესპონდენტი N1 ამბობს. კითხვაზე, თუ რამდენად შეუძლია ქუთაისის მერიას დანერგოს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, დონორი კომპანიის გარეშე, რესპონდენტი N1 ხაზს უსვამს, რომ „რატომაც არა, ჩემი აზრით, ბევრად უფრო რეალისტური პროგრამის შემუშავება შეუძლია.“ კითხვებზე, რომელიც შეეხებოდა დონორი კომპანიის გასვლის შემდგომ მერიას გააჩნდა თუ არა რაიმე გეგმა ქალაქში მონაწილეობითი ბიუჯეტირება შეენარჩუნებიათ, პასუხი არის- „არ ვიცი“, ხოლო, კითხვაზე, 2022 წლიდან მერიას გააჩნდა თუ არა, რაიმე იდეა ან ინიციატივა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით, რესპონდენტი N1 ამბობს, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის აუცილებლობას ის და მერია ვერ ხედავენ. კონკრეტულად კი ხაზს უსვამს შემდეგ საკითხებს: “რატო უნდა გამოვიყენო მე მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, როცა მთელი დანარჩენი ბიუჯეტი ისედაც ჩემი სამუშაო არეალია. ეს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება არის დატოვებული იმისთვის, რომ საზოგადოების დაინტერესება ბიუჯეტის მიმართ გაიზარდოს“. რესპონდენტი N1, ამავედროულად ინტერვიუს პროცესში აფიქსირებს თავის მოსაზრებას იმ საკითხთან დაკავშირებით, თუ რატომ არ მუშაობს ქუთაისში დღეს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება და ამბობს, რომ პირველი მარცხი იყო განმაპირობებელი დღევანდელი რეალობის, ყველა ჩართულმა მხარემ დაკარგა გრავიტაცია საკითხის მიმართ. რესპონდენტი N2 ამბობს, რომ ქუთაისში დღესაც არსებობს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, მისი ნათქვამიდან და მერიის მიერ მოწოდებული დოკუმენტებიდან ირკვევა, რომ ქალაქ ქუთაისში არსებობს, მოქალაქეებთან შეხვედრის და კომუნიკაციის ფორმები, როგორიც არის „ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით თავისუფალი ინიციატივების განხორციელება“ და „მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა“. რესპონდენტი N2-ის მიერ ნახსენები, ორივე პროგრამიდან, არც ერთი არ წარმოადგენს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროგრამას. აღნიშნული პროგრამები, განსაკუთხრებით კი „ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით თავისუფალი ინიციატივების განხორციელება“ შეიცავს მონაწილეობითი დემოკრატიის გარკვეულ ელემენტებს, მაგრამ აღნიშნული არ რთავს მოქალაქეებს ეფექტიანად პოლიტიკის გატარებაში, მეტიც, ის ახლოსაც არ არის ბიუჯეტის დაგეგმარებასთან დაკავშირებით. მეორე პროექტი- „მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა“ არის პრემიერ მინისტრის მიერ შემუშავებული პროექტი, რომელიც იმართება ცენტრალური ხელისუფლებიდან და

საერთო არაფერი აქვს სამოქალაქო ბიუჯეტირებასთან. რესპონდენტი N2 „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტს დადებითად აფასებს, ხაზს უსვამს იმას, რომ სიანტერესო პროექტი იყო. ის ამავდროულად იმეორებს რესპონდენტი N1-ის მოსაზრებას, რომ მოქალაქეები იდეის ბიუჯეტს სწორად ვერ ადგენდნენ და მათ მიერ წამოყენებული ინიციატივა ცილდებოდა, მერიის მიერ დადგენილ ბიუჯეტის ზედა ზღვარს. მაგრამ, წინა რესპონდენტისგან განსხვავებით, რესპონდენტი N2 აღნიშნავს, რომ მოქალაქეები აქტიურად იყვნენ ჩართულები „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტში და წლების განმავლობაში მოსახლეობის ჩართულობა მზარდი იყო.

4.2. ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის მცდელობები 2022 წლიდან დღემდე

მას შემდგომ, რაც ქალაქ ქუთაისში დაიხურა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტი, „შენი იდეა შენს ქალაქს“, 2022 წლიდან დღემდე არ ყოფილა რაიმე ახალი სრულყოფილი სახის მქონე სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროექტი. მერიის წარმომადგენლებთან ჩაწერილი სიღრმისეული ინტევიუსა და მათ მიერ მოწოდებული დოკუმენტების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ ქალაქ ქუთაისში არსებობს, როგორც ზემოთ გითხარით მონაწილეობითი დემოკრატიის ორი პროგრამა- „ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით თავისუფალი ინიციატივების განხორციელება“, რომელიც 10 წელზე დიდი ხანია რაც ფუნქციონირებს, აღნიშნული არ წარმოადგენს სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროექტს. ეს უკანასკნელი არსებობდა ქალაქ ქუთაისში, მაშინაც კი, როდესაც 2019-22 წლებში მიმდინარეობდა პროექტი- „შენი იდეა შენს ქალაქს“. მეორე პროგრამა არის- „მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა“, რომელიც 2024 წელის 23 ივლისს პრემიერ-მინისტრ ირაკლი კობახიძის მიერ ინიცირებული პროექტი გახლავთ. აღნიშნული სამინისტროებს ავალდებულებს გამოყონ ბიუჯეტიდან თანხები და მოხმარდეს გარკვეულ მუნიციპალიტეტებს. აღნიშნული პროექტიც არ მიეკუთვნება მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხებს და იმართება ცენტრიდან.

ქალაქ ქუთაისში, 2023 წელს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვის მცდელობა ჰქონდა ისევ დონორ კომპანიას, რომელსაც USAID ედგა სათავეში. Tetra Tech ARD-ის, რომელსაც მანამდე ჰყავდა დაქირავებული ქვეკონტრაქტორი კომპანიები, როგორც ქუთაისში, ასევე სხვა ქალაქებში. Tetra Tech ARD-ის წარმომადგენელთან ინტერვიუმ აჩვენა, რომ ისინი გეგმავდნენ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების გაგრძელებას. ეს საზოგადოება 2018-2022 წლების „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ედგა

სათავეში, კომპანია ჯეპრაც მათი ქვეკონტრაქტორი იყო. როგორც რესპონდენტი აღნიშნავს, USAID მუდამ მოითხოვდა მათგან ინფორმაციას სიტუაციის შესახებ, მონიტორინგი და ცვლილებელი მათთვის ძალზედ მნიშვნელოვანი იყო. ამიტომაც უმჯობესდებოდა ყოველ წელს მონაწილეობითი ბიუჯეტების პირველი პროექტი- „შენი იდეა შენს ქალაქს“. ასევე, მათ გადაწყვიტეს, USAID-ის ხელშეწყობით გაეგრძელებინათ მონაწილეობითი ბიუჯეტების პროექტი ქუთაისში, მას ერქმეოდა- „იყავი თანამმართველი“, რომელიც 2023-2025 წლებში იფუნქციონირებდა. როგორც რესპონდენტი აღნიშნავს: „სხვა პროექტს არ ვგულისხმობდით, განგრძობითობა არის ძალიან მნიშვნელოვანი. იმდენი წელი ვეხმარებოდით ქუთაისს, დავუშვით რაღაც ეტაპზე, გარკვეული მიმართულებით იმედგაცრუება გვქონდა, არ ვტოვებდით იმიტომ რომ ამდენი ფული და სხვა რესურსი იყო დახარჯული“. Tetra Tech ARD-ის წარმომადგენელი მიუთითებს, რომ ქუთაისში ისინი მუდამ არსებულის გაუმჯობესებასა და საქართველოს სხვა წარმატებული ქალაქების გამოცდილებისა და საერთაშორისო პრაქტიკის გაზიარებას ცდილობდნენ. საკითხზე, თუ რამდენად დიდია მონაწილეობითი ბიუჯეტების დანერგვასთან დაკავშირებით დონორის როლი, რესპონდენტის შეფასებით, იქედან გამომდინარე, რომ ძალიან დიდ რესურსებთან არის დაკავშირებული პიარ კამპანია, მისი აღნიშვნით ეს არის ძალიან ღირებული კომპონენტი. ამიტომაც, როგორც ის ამბობს სასტარტო ეტაპზე ძალიან მნიშვნელოვანია დონორის როლი აღნიშნულ საკითხში. საწყისი რამდენიმე წლის მნიშვნელობაზე ამახვილებს ყურადღებას და აქცენტს სვამს იმასთან დაკავშირებით, რომ ნელ-ნელა ქუთაისის მუნიციპალიტეტისთვის უნდა გადაეხარებინათ ეს პროექტი და ბიუჯეტში უნდა ასახულიყო პიარ კამპანიის თანხებიც. რესპონდენტი გულდაწყვეტით ამბობს, რომ მათ ქუთაისის მერიას „აწყობილი სისტემა“ დაუტოვეს და მერიამ ეს შესაძლებლობა გაანიავა, რადგან არ ჰქონდათ სურვილი სამოქალაქო ბიუჯეტების დანერგვის 2023 წელს. ასევე, დასძენს, რომ „ჩვენ რომ არ ვყოფილიყავით, ვფიქრობ რომ საერთოდ არ მოხდებოდა და არ დაიწყებოდა ეს პროცესები, მათი ინიციატივით“. აღნიშნული პროექტი შეწყდა და ვერ განხორციელდა, რადგან საქართველოს ხელისუფლებამ მიიღო კანონი „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“, რამაც დააზიანა დონორი კომპანიების ჩართულობა პოლიტიკაში. ხოლო, USAID-ის მოღვაწეობას, საბოლოო წერტილი დაუსვა ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტის დონალდ ტრამპის მიერ გატარებულმა პოლიტიკამ USAID-ისა და მისი მოღვაწეობის შესახებ.

2023 წელს, იწყება კიდევ ერთი პროექტი, რომელსაც ერქვა „პარტნიორი მუნიციპალიტეტების მხარდაჭერა, ეფექტურად წარმართონ მონაწილეობითი ბიუჯეტებზე 2024 წელს“. აღნიშნული პროექტი დაიწყო „საქართველოს

განვითარების პლატფორმამ” (GeoDP). მათ შეარჩიეს საქართველოში 5 მუნიციპალიტეტი, რომელშიც მოხვდა ქუთაისიც. როგორც ამ ორგანიზაციის ექსპერტი, ინტერვიუში აღნიშნავს მათი ერთ-ერთი მთავარი ამოცანა იყო გაეზარდათ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით ცოდნა და კომპეტენცია ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებში. ამავდროულად, მოსახლეობის ინფორმირებულობის დონე აეწიათ, რათა შემდომ ეტაპზე, 2024 წლისთვის თავად დაეწყოთ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ახალი პროექტი. მათ წინარე პერიოდი შეისწავლეს, თუ როგორი სიტუაცია იყო ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თვალსაზრისით და გასცეს რეკომენდაციები. ასევე, შეიმუშავეს ეფექტიანი მონიტორინგის სისტემა. როგორც რესპონდენტი უსვამს ხაზს, მათ უამრავი აქტივობა ჰქონდათ დაგეგმილი, მოსახლეობაში უნდა დაერიგებინათ კალმები, ჩანთები, საინფორმაციო ქარავანს უნდა ჩამოეველო, ასევე, უნდა შეხვედროდნენ საზოგადოების თითქმის ყველა ნაწილს. GeoDP-ის ექსპერტი: „პირველ ეტაპზე გავაკეთეთ კვლევა, რომლის საფუძველზეც ჩვენ შევიმუშავეთ ახალი ნორმატიული და სამართლებრივი აქტების პაკეტი“. რესპონდენტის თქმით, ქუთაისის მაშინ ჰქონდა ხმის მიცემის ელექტრონულ სიტემაზე პრობლემა, დონორი ორგანიზაცია აწარმოებდა მოლაპარაკებას ბათუმის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივ ხელისუფლების წარმომადგენლებთან, რომ ბათუმს მიეცა ქუთაისისთვის თავიანთი პროგრამა, რადგან მათ გამართული სისტემა გააჩნდათ. ქალაქ ქუთაისის მერიაში, როგორც რესპონდენტი იხსენებს იმდენად დაბალი მოტივაცია იყო, რომ ბათუმის მერიასთან დაკავშირებასაც არ ცდილობდნენ და აჭიანურებდნენ. როგორც ის აღნიშნავს: „ქუთაისის მერიას, ბათუმისთვის თხოვნით მისამართი წერი ჩვენ დავუწერეთ.“ მათი თქმით, ორი შეხვედრის ჩატარება მოასწრეს მერიის წარმომადგენლებთან. ქუთაისის მერიასთან გაფორმდა მემორანდუმი, რის საფუძველზეც მიმდინარეობდა ორმხრივი პროცესები. მაგრამ როგორც რესპონდენტი ამბობს, ქუთაისის მერიის წარმომადგენლების მხრიდან, ამ პროექტთან დაკავშირებით არ იყო დადებითი დამოკიდებულება. ამას განაპირობებდა რამდენიმე ფაქტორი: I- ცენტრალური ხელისუფლება „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“ იღებდა კანონს. როგორც ექსპერტი აღნიშნავს ეს იყო ერთ-ერთი მიზეზი სიტუაციების გაციების. II- მერიის წარმომადგენლებს არ ჰქონდათ კომპეტენცია, იყო წყვეტა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თვალსაზრისით, ამიტომ ამ პროცესების მიმართ, არ გააჩნდათ ინტერესი. III- ამავე წელს უწევდა არჩევნები, ამიტომ მათი მხრიდან შუალედური პოზიცია იგრძნობოდა. კითხვაზე, რამდენადაც შეძლეს ქალაქ ქუთაისის მერია, დღეს მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დაგეგმვას დონორის გარეშე, რესპონდენტმა აღნიშნა, რომ „მუნიციპალიტეტს აქვს ამის ფინანსური თუ სხვა რესურსი, რა თქმა უნდა დონორი კარგია, რადგან მეტად

ორგანიზებაში დაეხმარებოდა მერიას, მაგრამ მთავარი არის ინიციატივა და სურვილი, დაინერგოს სამოქალაქო ბიუჯეტირება, რაც არც მაშინ და არც ახლა არ იგრძნობა.“

დასკვნა

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია მივიდეთ იმ დასკვნამდე, რომ მონაწილეობითი, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირება წარმოადგენს, პირდაპირი მმართველობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტს. სამოქალაქო ბიუჯეტირება ესწრაფვის დემოკრატიის განმტკიცებას, საზოგადოებაში სამოქალაქო კომპეტენციის გაზრდას, მოქალაქეებში ინსტიტუტების მიმართ ნდობის ამაღლებას, „სოციალური კაპიტალის“ გაძლიერებას, ეფექტიანი პოლიტიკის გატარებას და სხვა. აღნიშნული 21-ე საუკუნის მონაპოვრად უნდა ჩაითვალოს, იმის მიუხედავად, რომ მე-20 საუკუნის ბოლოს ჩაეყარა საფუძველი. თანამედროვე სამყაროში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვისა და განვითარების მცდელობები დღითიდღე იზრდება. მამასადამე, ამ სიტუაციაში საქართველოს ქალაქებიც არ უნდა იყოს გამონაკლისი. თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტებს, რომ საქართველო იმყოფება გარდამავალ პერიოდში, ამავდროულად, ადგილობრივი ხელისუფლების მიმართ არცთუ ისე სახარბიელო მაჩვენებელს ნდობის თვალსაზრისით, მოქალაქეთა შორის თანამშრომლობის დაბალ ხარისხსა და განვითარების დონეს, კარგად დავინახავთ ამ ინსტრუმენტის საქართველოში დანერგვის საჭიროებას. მნიშვნელოვანია ადგილობრივ ხელისუფლებასა და ხალხს შორის იყო მჭიდრო კავშირი, ამის შესახებ საუბრობს ცნობილი პორტუგალიელი მეცნიერი და სოციოლოგი- ბოავენტურა დე სოუზა სანტოსი, რომელმაც გამოიკვლია სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროცესები ლათინურ ამერიკაში. ამბობს, რომ აღნიშნული ინსტრუმენტი (მონაწილეობითი ბიუჯეტირება) ეხმარება წარმომადგენლობით დემოკრატია, ის სიცარიელები, რაც მას გააჩნია შეავსოს პირდაპირი დემოკრატიის მეშვეობით. საქართველოში, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება გარდამავალ გზას ადგას, აღნიშვნის ღირსია ის ფაქტი, რომ დონორი ორგანიზაციების გასვლამ მკვეთრად შეკვეცა სამოქალაქო ბიუჯეტირების განვითარების დინამიკა და ხარისხი, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ზოგიერთმა მუნიციპალიტეტმა მონაწილეობითი ბიუჯეტირება შეინარჩუნა და დღესაც წარმატებით ახორციელებს, რომლის კარგი მაგალითიც არის: გორი, ზუგდიდი, ხარაგაული, ხონი და სხვა.

ქალაქ ქუთაისის მუნიციპალიტეტის შესწავლის შედეგად მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ ეფექტიანად მონაწილეობითი ბიუჯეტის დაგეგმვასა და შემდგომ იდეების აღსრულებაში მათ არანაირის ძალისხმევა არ გაიღეს. თუ შევაფასებთ საჯარო პოლიტიკის ციკლის მიხედვით მერიის მოქმედებას დავინახავთ, რომ მათ ამ კუთხით ფუნდამენტური პრობლემები გააჩნდათ.

- **პრობლემის იდენტიფიცირება-** პრობლემა იყო იდენტიფიცირებული, მერიამ ამ პროგრამის მიღებით, რაც დონორმა, USAID-მა თავისი კონტრაქტორების სახელით შესთავაზა, აღიარა, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საჭიროება იყო ქალაქში, ანუ, მოქალაქეთა მეტი ჩართულობის უშუალოდ მართვის პროცესში. კვლევის საფუძველზე ჩვენ შეგვიძლია მივიღეთ იმ დასკვნამდე, რომ 2018 წლიდან დღემდე ქალაქ ქუთაისის მერი და სხვა მაღალი თანამდებობის პირები სამოქალაქო ბიუჯეტირების არსს სათანადოდ ვერ იაზრებენ, არ მიიჩნევენ აუცილებლად. მაშასადამე, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტის-„შენი იდეა შენს ქალაქს“, ქუთაისში ინიცირებაზე თანხმობა იყო ფორმალური და მიზნად ისახავდა, დონორი ორგანიზაციის თვალში დადებითი განწყობის შექმნას.
- **დღის წესრიგის განსაზღვრა-** მერიის წარმომადგენლების საუბრის საფუძველზე, შეიძლება იმის თქმა, რომ ისინი მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პირველ პროექტს აფასებენ „წარუმატებლობად“, „კრახად“ და სხვა. ამის მიუხედავად, 2018-2022 წლებში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების ეს პროექტი დღის წესრიგში მოხვდა. უნდა მივუბრუნდეთ იმ მოსაზრებას, რომ ფორმალურად მიმდინარეობდა ეს პროცესები, იმ პერიოდშიც მერია სამოქალაქო ბიუჯეტირებას სკეპტიკურად, ხოლო მიმდინარე პროექტს არაეფექტიანად თვლიდა, მაგრამ არსებობის საშუალებას აძლევდა, რადგან საერთაშორისო პარტინოერებისგან აღიარებას ესწრაფოდა.
- **საჯარო პოლიტიკის ფორმულირება-** დონორისა და მერიის ჩართულობით სამოქალაქო ბიუჯეტირების მოდელი შეიქმნა, რომელსაც „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ერქვა. მერიის წევრები იჩენდნენ ინდიფერენტულობას. არ ცდილობდნენ მის დახვეწას, ფორმალურად, მცირედით ეხმარებოდნენ დონორ ორგანიზაციას. სამუშაოების ძირითად ნაწილს დონორი ორგანიზაციის წარმომადგენლები ასრულებდნენ.
- **საჯარო პოლიტიკის დამტკიცება-** მერიამ თანხმობა გასცა დონორის წინაშე, ადგილობრივი ხელისუფლება დონორ ორგანიზაციას ეხმარებოდა საინფორმაციო კამპანიაში აუდიტორიების გამოყოფით თუ სხვა. მაგრამ მათ, როგორც ამას მრჩეველთა საბჭოს წევრები, ასევე, დონორი ორგანიზაციის წარმომადგენლები და სხვა სამოქალაქო საზოგადოების პირები მოითხოვდნენ, რომ მონაწილეობითი ბიუჯეტირებისთვის გამოყოფილიყო თანხების ფიქსირებული პროცენტი, არ დაეთანხმნენ. ასევე, მათ სახსრები ცალკე მუხლად არ გამოყვეს. ეს გულისხმობს იმას, რომ მუნიციპალიტეტის მიერ გამოქვეყნებულ დადგენილებაში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების მოცემული

პროექტის თანხები ერთიანდებოდა სხვა მუხლში. შეიძლება ითქვას, რომ ამით მერია ანგარიშვალდებულებას გაექცა.

- **საჯარო პოლიტიკის განხორციელება-** „შენი იდეა შენს ქალაქს“, პროექტის მიმდინარეობის დროს, საინფორმაციო კამპანიები, იდეათა წარდგენისა და გადარჩევის პროცესი ხორციელდებოდა, რაც მეტწილად დონორისა და სამოქალაქო საზოგადოების წევრებზე იყო დამოკიდებული. ხოლო, მერიამ თავისი მოვალეობა არ შეასრულა, ამ პროექტის ფარგლებში არც ერთი გამარჯვებული იდეა 2018 წლიდან, 2022 წლამდე არ განხორციელებულა. ეს მიუთითებს იმას, რომ ეს პროექტი იყო ფორმალური.
- **საჯარო პოლიტიკის შეფასება-** შეფასების ჭრილში, მუნიციპალური ორგანოები უნდა მიმხვდარიყვნენ, რომ თანხები, რომელსაც გამოყოფდნენ იყო ძალიან მცირე. ამ დასკვნამდე მივდივართ ჩემ მიერ გამოკითხული მერიის წარმომადგენლების ინტერვიუების შესწავლის საფუძველზე. ასევე, იმჟამინდელ პროექტს ჰქონდა უამრავი ხარვეზი, რომლის გამოსწორებაზეც მხოლოდ დონორი ორგანიზაციის მხარე მუშაობდა. მერიის მხრიდან ინდიფერენტულობას ხაზს უსვამს ის ფაქტიც, რომ მათ არანაირი ფუნდამენტური წვლილი არ შეიტანეს პროექტის დახვეწასა და განვითარებაში, ისინი “მგზავრის” ამპლუაში იმყოფებოდნენ, მაშინ როდესაც ლიდერობა უნდა გაეწიათ.

აღნიშნული ნაშრომი ეყრდნობა ნეოინსტიტუციონალიზმის თეორიას, დასკვნის სახით მოცემული თეორიის კონტექსტიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ქალაქ ქუთაისის მერიამ, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვა იმიტომ გადაწყვიტა, რომ 2015 წლიდან მოყოლებული, განსაკუთრებით 2018, 2019 წლებში საქართველოში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხები ძალზედ პოპულარული გახდა. თითქმის ყველა ქალაქს საქართველოში აღნიშნული ინიციატივა მიღებული ჰქონდათ, აქაც უნდა აღინიშნოს, რომ მათ უმეტესობას დონორი ორგანიზაციები ედგნენ სათავეში. ქალაქ ქუთაისის იმჟამინდელმა და შემდგომმა მერებმა უარი ვერ განაცხადეს სამოქალაქო ბიუჯეტირების დანერგვასთან დაკავშირებით. როგორც ნეოინსტიტუციონალიზმის თეორიის, სოციოლოგიური მიდგომა ხსნის, ქუთაისის მუნიციპალიტეტის ორგანოებმა იმიტომ გასცეს თანხმობა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერგვასთან დაკავშირებით, რომ ისინი დემოკრატიულ, მოსახლეობაზე ორიენტირებულ და განვითარებულ ორგანოდ გამოჩენილიყვნენ, რომლისთვისაც თავიანთი მოქალაქეების პოლიტიკაში ჩართულობის მაჩვენებელი არის გადამწყვეტი. ჩემ მიერ წარმოდგენილ ნაშრომში, ნეოინსტიტუციონალიზმის თეორიის ფარგლებში, ვიყენებ ასევე დეკაპლინგის კონცეფციას, რადგან სრულად

გავიგო და ავხსნა ქალაქ ქუთაისში არსებული სიტუაცია და გადმოვცე აღნიშნული მუნიციპალიტეტის მერიის დამოკიდებულება მონაწილეობითი ბიუჯეტირების კუთხით. დეკაპლინგის მექანიზმის საფუძველზე უნდა ითქვას, რომ მერია შეიძლება ფურცელზე წერდეს ფინანსებს, მაგრამ მოცემული ფინანსები არის მცირე და ფასადური, ამ ფინანსების დანიშნულებისამებრ გამოყენება ვერ ხერხდება. მერიამ, დონორის კურირებით შეიმუშავა მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, გამოყო თანხა, მაგრამ მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტში ის ცალკე თავად არ იყო ასახული, რაც დიდ პრობლემებს იწვევდა. შესაბამისად, სამოქალაქო ბიუჯეტირების პროცესი გამოვიდა არაეფექტიანი, რადგან ქუთაისის მერიის მიერ დონორებისა და სხვათა წინაშე ფორმალურად დანერგილი პროექტი, სანახევროდ განხორციელდა, მოქალაქეთა იდეების წარდგენისა და გადარჩევის დონეზე, ისიც დონორის ინიციატივითა და დომინირებით. ხოლო, მერიამ თავისი მოვალეობა, ანუ იდეათა აღსრულების ეტაპი ჩააგდო. დეკაპლინგის მექანიზმის მეშვეობით მკაფიო გახდა, თუ რეალობას რამდენად არ შეესაბამება, აღნიშნული პროექტი.

ასევე, ქალაქ ქუთაისში არსებული მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტების დანერგვის საკითხის შესწავლის შემდგომ შეიძლება ითქვას, რომ პროცესების ეფექტიანობა დამოკიდებულია მერიის მაღალჩინოსნებზე, კონკრეტულად კი მერის კეთილ ნებასა და ინტერესზე. ამის მიმანიშნებელია ის ფაქტიც, რომ როდესაც მერი და მერის მოადგილეები დროზე ადრე ტოვებდნენ დაკისრებულ თანამდებობებს იკარგებოდა ინსტიტუციური მეხიერება და ცნობიერება, რაც ხელს უშლის საჯარო პოლიტიკის ეფექტიანად დაგეგმვასა და გატარებას. ამას გარდა, კვლევა აჩვენებს რომ ზოგიერთ ეტაპზე მერის მოადგილეებს გარკვეული ინტერესი გააჩნდათ ამ პროექტის მიმართ, მაგრამ მერის ხშირი ცვლილების გამო, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების მიმართ დამოკიდებულება იცვლებოდა, ამის საფუძველზე შეიძლება იმის თქმაც, რომ პროცესები უნდა იყოს კონტროლირებადი და კადრების ცვლილება არ უნდა იწვევდეს დემოკრატიული პროექტების გაქრობას.

2022 წლიდან დღემდე ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების არც ერთი პროგრამა არ განხორციელდა, ამრიგად, ქუთაისში დონორის გასვლის შემდგომ სამოქალაქო ბიუჯეტირების დანერგვის მცდელობები შეწყდა. რაც შეეხება „შენი იდეა შენს ქალაქს“, პროექტის მიმდინარეობის დროს მერიის წარმომადგენლები გამოყოფდნენ მიზერულ სახსრებს, რასაც თავადვე ადასტურებენ. არ ახორციელებდნენ გამარჯვებულ იდეებს, ელოდებოდნენ როდის გავიდოდა დონორი ორგანიზაცია, რათა მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ამოედოთ მთლიანად და დაეტოვებიათ სხვა მექანიზმები, რაც არ წარმოადგენს სამოქალაქო ბიუჯეტირებას.

კვლევის საფუძველზე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქალაქ ქუთაისის მერია არც დონორის შემოსვლის, დანერგვის, მუშაობის პროცესში, ასევე, შემდგომ ეტაპებზე და დღესაც არ უყურებს მონაწილეობით ბიუჯეტირებას, როგორც მნიშვნელოვან და სავალდებულო ინსტრუმენტს. 2018 წლიდან USAID-ის ინიციატივა გახლდათ, „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტის დაწყება ქალაქ ქუთაისში. შემდგომ, ისევ და ისევ ყოველი მცდელობა დღემდე რაც ყოფილა, უკავშირდება USAID-ს და მის დაფინანსებას. გამოდის, რომ ქალაქ ქუთაისში მონაწილეობითი ბიუჯეტირება მხოლოდ დონორზე იყო დამოკიდებული, ადგილობრივი ხელისუფლება კი ემიჯნებოდა პროცესებს.

ქალაქ ქუთაისის მაგალითის შესწავლის საფუძველზე, ჩემ მიერ მიღებული დასკვნები შეიძლება განვაზოგადოთ მთელს საქართველოზე. კვლევა აჩვენებს, რომ ორგანიზაციული პროცესები, ფინანსური ასპექტები და სხვა მნიშვნელოვანი ნაწილი საჯარო პოლიტიკის წარმართვის საკითხში არის მერის დისკრეციულ უფლებამოსილებაზე დამყარებული. ეს ყოველივე კი მიუთითებს სისტემურ პრობლემებზე, რაც არის საქართველოში, აღნიშნული მომდინარეობს ზემოდან. ასევე, მონაწილეობითი ბიუჯეტირება არ არის დაკანონებული საერთო დონეზე, როგორც ეს არის მსოფლიოს მარავალ განვითარებულ ქვეყანაში. ამიტომაც მერის კეთილ ნებაზე არის დამყარებული მონაწილეობითი ბიუჯეტირების დანერვა და მისი შემდგომი განხორციელება. საკრებულოს როლი ამ პროცესებში მინიმალურია, რაც უარყოფითად უნდა შეფასდეს. ასევე, საქართველოს საკანონმდებლო ბაზა არ იძლევა მონაწილეობითი მმართველობის, ანუ მონაწილეობითი დემოკრატიის განხორციელების საკითხში ადგილობრივი ხელისუფლების მონიტორინგისა და კონტროლის მექანიზმებს. აქედან გამომდინარე, მერს ეძლევა საშუალება ფორმალურად გაატაროს საჯარო პოლიტიკა, როგორც ეს იყო- “შენი იდეა შენს ქალაქს” პროექტის შემთხვევაში, შეუსაბამო იყოს რეალობასთან და წარმოადგენდეს არაეფექტიანს. ამავდროულად, საჯარო პოლიტიკაში ადგილობრივ დონეზე ზედამხედველობის არარსებობა და მერის “კეთილ ნებაზე” დამოკიდებულება იკვეთება იმაშიც, რომ ქალაქ ქუთაისის 2020 წლიდან დღემდე აღარ ჰყავს “სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო”, რადგან აღნიშნული “ადგილობრივი კოდექსის მიხედვით” წარმოადგენს მერის ორგანოს, მერის ნებაზეა დამოკიდებული მისი მოწვევის საკითხი. ეს გახლავთ სისტემური ხარვეზი, რადგან სწორად საკანონმდებლო ბაზა მას ვერ არეგულირებს და სისტემა აძლევს მერს უფლებას საქართველოს ნებისმიერ მუნიციპალიტეტში მიიღოს მხოლოდ მის პოლიტიკურ ნებაზე დამყარებული გადაწყვეტილებები.

ბიბლიოგრაფია

1. ბუაჩიძე, თ. (2011). ჟან ჟაკ რუსო და მისი „საზოგადოებრივი ხელშეკრულება“. სამართლის ელექტრონული ბიბლიოთეკა. Retrieved from https://iuristebi.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/07/r_866.pdf
2. ირაკლი ხვადაგიანი. (2025). ქალაქი საქალაქო თვითმმართველობის რეფორმა და მუნიციპალური პოლიტიკა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში 1917-1921. თბილისი: საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორია.
3. მთავრობა, ს. (2013, 03 01). საქართველოს მთავრობის დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები 2013-2014 წლებისთვის. Retrieved from საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2209502?publication=0>
4. მუნიციპალიტეტი გორის. (2025, 12 30). გორის მუნიციპალიტეტის 2026 წლის ბიუჯეტის დამტკიცების შესახებ. Retrieved from საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6716089?publication=0>
5. პარლამენტი, ს. (2005, 12 16). ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ. Retrieved from საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/27802?publication=36>
6. პარლამენტი, ს. (2015 , 07 22). საქართველოს ორგანულ კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“ ცვლილების შეტანის შესახებ. Retrieved from საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე : <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2929985?publication=0>
7. პარლამენტი, ს. (2019, 05 29). „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის“ „ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მოქალაქეთა მიერ მონაწილეობის მიღების უფლების თაობაზე“ დამატებითი ოქმის რატიფიცირების შესახებ. Retrieved from საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4574659?publication=0>
8. (2024). საქართველოს მთავრობის განკარგულება N1025 "მოქალაქეთა ჩართულობის განვითარების ხელშეწყობა" ინიციატივის განხორციელების მიზნით გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ. საქართველოს მთავრობა, თბილისი. Retrieved from https://www.gov.ge/files/602_89113_527158_1025.pdf

9. ქუთაისის მერია. (2019, 11 29). 2019 ქუთაისი - მონაწილეობითი ბიუჯეტირება. Retrieved from Blogger: <https://kutaipb.blogspot.com/2019/11/>
10. ყიფიანი, დ. (2018). მონაწილეობითი ბიუჯეტირება საერთაშორისო გამოცდილება და საქართველოში დანერგვის პრაქტიკის კვლევა. თბილისი: სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტი.
11. შორენა კახიძე. (2022). მონაწილეობითი ბიუჯეტირების მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელო. თბილისი: სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტი.
12. მარნეულის მუნიციპალიტეტი (2016, 05 11) : <https://marneuli.gov.ge/index.php?m=2>
13. Aaron Wildavsky. (1964). The politics of the budgetary process. Boston, Massachusetts: Little, Brown and Company.
14. Aris Filos-Ratsikas, Sreedurga Gogulapati, Georgios Kalantzis. (2026, march 10). Proportionality Degree in Participatory Budgeting. cornell university press. Retrieved from arxiv.org.
15. Benjamin Goldfrank . (2007). Lessons from Latin American Experience in Participatory Budgeting. In A. Shah, Participatory budgeting (p. 91). Washington: World Bank Institute.
16. Benjamin goldfrank. (2011). Deepening Local Democracy in Latin America Participation, Decentralization, and the Left. The Pennsylvania State University Press.
17. BENJAMIN R. BARBER. (1984,2003). STRONG DEMOCRACY Participatory Politics for a New Age . BERKELEY: UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS.
18. Boaventura De Sousa Santos. (2005). Democratizing Democracy: Beyond the Liberal Democratic Canon. United States: Verso.
19. Brian Wampler. (2007). Participatory Budgeting in Brazil. University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
20. Brian Wampler; Benjamin Goldfrank. (2022). The Rise, Spread, and Decline of Brazil's Participatory Budgeting The Arc of a Democratic Innovation. Switzerland: The arc of a democratic innovation. Palgrave Macmillan.
21. Cabannes, Y. (2004). Participatory Budgeting: A Significant Contribution to Participatory Democracy. Environment and Urbanization, 27.

22. Daniel Schugurensky; Laurie Mook. (2024). Participatory budgeting and local development: Impacts, challenges, and prospects. In R. P. Walzer, *Local Development & Society* (p. 441). New York: Routledge, Taylor & Francis group.
23. de Tocqueville, Alexis. (n.d.). Excerpts by Alexis de Tocqueville. Retrieved from Schumacher center for new economics:
<https://centerforneweconomics.org/publications/excerpts-by-alexis-de-tocqueville/>
24. Expanding the imagination of democracy: PB in Paris. (n.d.). Retrieved from PBP PARTICIPATORY BUDGETING PROJECT:
<https://www.participatorybudgeting.org/pbparis/>
25. Fillet, S. (2024, 10 02). What is participatory democracy? Retrieved from Go Vocal:
<https://www.govocal.com/blog/what-is-participatory-democracy>
26. Hans Asenbaum, S. B. (2025). Participatory democracy and participatory research. *European Political Science Review*, 362. Retrieved from
<https://www.cambridge.org/core/journals/european-political-science-review/article/participatory-democracy-and-participatory-research/ED36621AECB6C780138D716874B3BDF9#article>
27. John W. Meyer and Brian Rowan. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology (AJS)*, 357.
28. John W. Meyer and Brian Rowan. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*, 345.
29. Manuel S´anchez Cieza. (2025). El presupuesto participativo en la gesti ´on de los gobiernos municipales. *REVISTA MINERVA*, 65.
30. Matland, Richard E. (1995). Synthesizing the Implementation Literature: The Ambiguity-Conflict Model of Policy Implementation. *Journal of Public Administration Research and Theory*.
31. Nils Brunsson. (1989). *The Organization of Hypocrisy: Talk, Decisions and Actions in Organizations*. Chichester: John Wiley & Sons.
32. Orçamento Participativo. (2025). Retrieved from Porto alegre PREFEITURA:
<https://prefeitura.poa.br/smgov/orcamento-participativo>

33. Participatory Budgeting in Porto Alegre 1989–present. (2020). Retrieved from Participedia: <https://participedia.net/case/5524>
34. Paul J. DiMaggio and Walter W. Powell. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*.
35. Sandbrook, R. (2014). *Reinventing the Left in the Global South The Politics of the Possible*. United Kingdom: Cambridge University Press.
36. Silvia Kotanidis, Christian Recchia. (2024). Participatory budgeting: A pathway to inclusive and transparent governance. European Parliamentary Research Service. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762412/EPRS_BRI\(2024\)762412_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762412/EPRS_BRI(2024)762412_EN.pdf)

დანართი

სიღრმისეული ინტერვიუს გზამკვლევი

1. რას ფიქრობთ, რამდენად მნიშვნელოვანი საკითხია თანამედრო მსოფლიოში მონაწილეობითი ბიუჯეტირება და მონაწილეობითი დემოკრატია, ადგილობრივ, მუნიციპალურ დონეზე? რატომ თვლით ასე?
2. როგორ შეაფასებდით, საქართველოში მონაწილეობითი ბიუჯეტირების საკითხებს და მის მნიშვნელობას ჩვენს ქვეყანაში?
3. ქალაქ ქუთაისში რამდენად არის აუცილებელი ფუნქციონირებდეს მონაწილეობითი, იგივე სამოქალაქო ბიუჯეტირება? რატომ ფიქრობთ ასე?
4. როგორ შეაფასებდით „შენი იდეა შენს ქალაქს“ პროექტის მნიშვნელობასა და შედეგებს მაშინ?
5. ამ პროექტის მიმდინარეობის დროს ადგილობრივმა ხელისუფლებამ რამდენად ამომწურავად იმუშავა? რაში გამოიხატა ეს?
6. მერიის მხრიდან ხომ არ ჰქონდა ადგილი რაიმე ხარვეზს, „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტის მიმდინარეობის დროს? რა ხარვეზი იყო ეს?
7. რამდენი გამარჯვებული იდეა განხორციელდა და დღეს როგორია მათი მდგომარეობა?
8. ამ დამოკიდებულებამ, მერიის მიმართ საზოგადოების უნდობლობა ხომ არ გაზარდა? რატომ ფიქრობთ ასე?
9. USAID-ის წარმომადგენლების მხრიდან წააწყდით თუ არა რაიმე გადაცდომას? თუ კი, რა გადაცდომები იყო ესენი, კონკრეტულად?
10. როგორ მიგაჩნიათ, დონორი კომპანიების ჩართულობა პოლიტიკაში?
11. როგორ შეაფასებდით თქვენსა და დონორ ორგანიზაციას შორის ურთიერთობას?
12. დონორის როლი მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თვალსაზრისით რამდენად დიდია? რატომ ფიქრობთ ასე?
13. როგორი შთაბეჭდილება დაგრჩათ, დონორი ორგანიზაცია „შენი იდეა შენს ქალაქს“, პროექტს განიხილავდა რეალურ წამოწყებას, ორგანულ პროექტს, თუ ეს იყო ფორმალური, მოვალეობის მოხდის მიზნით განხორციელებული პროექტი? რატომ ფიქრობთ ასე?
14. დაკვირვების საფუძველზე, როგორ შეაფასებდით, ქალაქ ქუთაისში მცხოვრები საზოგადოება არის მზად მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტის დასაწერგად? რა გაძლევთ ამის ფიქრის საფუძველს?

15. თუ ამ პროექტმა ვერ იმუშვა, სად შეიძლება ვეძებოთ პრობლემები, დონორის, მერიისა თუ მოქალაქეები საკითხში? რატომ ფიქრობთ ასე?
16. როგორ ფიქრობთ, ქალაქ ქუთაისის მერიას შეუძლია ინდივიდუალურ დონეზე, თავად დანერგოს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება? რა გაძლევთ ამის ფიქრის საფუძველს?
17. „შენი იდეა შენს ქალაქს“ ამ პროექტის შემდგომ, რატომ ვერ დაინერგა, ახალი, სხვა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროექტი, სადაც მერია ბიუჯეტიდან გამოყოფდა თანხებს.
18. არსებობდა თუ არა რაიმე გეგმა, რომელიც განსაზღვრიდა დონორი ორგანიზაციის გასვლის შემდგომ, როგორ უნდა შეენარჩუნებია ქალაქს მონაწილეობითი ბიუჯეტირება?
19. მერიას თუ გააჩნდა 2022 წლიდან დღემდე რაიმე იდეა, ან ინიციატივა მონაწილეობითი ბიუჯეტირების თემასთან დაკავშირებით? თუ კი, რა პროექტი იყო ეს ?
20. მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, მუშაობს დღესაც ხონში, ხარაგაულში, დუშეთში, გორში და სხვა რეგიონებში, რატომ არ არის მონაწილეობითი ბიუჯეტირება ქუთაისში? რა ფაქტორები უშლის ხელს ამ პროექტის დანერგვას?
21. რაიმეს ხომ არ დაამატებდით?